

Kõrgem Kunstikool Pallas
Meediadisaini osakond

Raamatu „Eesti disainiklassika maimikutele“ loomine

Creation of the book „Estonian design classics for toddlers“

Lõputöö

Kristin Vaher

Juhendajad: Ilona Gurjanova, MA

Maris Kaskmann, MSc

Tartu 2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. EESTI DISAINIKLASSIKA	6
1.1. Definiitsioon, erialase käsitluse piirid	6
1.2. Eesti disaini mõjutused, välismaised analoogid	7
1.2.1. Originaal <i>versus</i> koopia	10
1.2.2. Originaaldisain	11
1.3. Tarbekunst ja (tarbe)disain	13
2. MONTESSORI LASTERAAMAT	16
2.1. Montessori definiitsioon	16
2.2. Teemavalik	17
2.3. Esteetika	18
2.4. Tüpopraafia	18
3. PRAKTILINE OSA: ETAPID RAAMATU VALMIMISEL	20
3.1. Kontseptsioon ja eesmärk	20
3.2. Idee taust ja areng	21
3.3. Sihtturu vaatlus	22
3.4. Sihtrühma küsitlus	24
3.5. Inspiratsioon	26
3.6. Disainiklassika valiku etapid	26
3.6.1. Isiklik kokkupuude ja nostalgia	27
3.6.2. Disainiklassika vaatlus	27
3.6.3. Kohtumised	28
3.6.4. Küsitlus	29
3.6.5. Tulemus	29
3.7. Trükimaterjalide valik	30
3.8. Tööprotsess ja tulemus	31

KOKKUVÕTE	34
SUMMARY	36
KASUTATUD ALLIKAD	38
LISAD	42
Lisa 1. Sarvis OY ja Salvo kelgu võrdlus	42
Lisa 2. Louis Poulseni ja Estoplasti laualambi võrdlus	43
Lisa 3. Verner Pantoni ja Estoplasti laelambi võrdlus	44
Lisa 4. Kaader filmist „Made in Estonia“ (1969) Eesti Televisioon	45
Lisa 5. Joonis raamatust „Montessori väikelaps“, Simone Davies	46
Lisa 6. Näiteid analoogsetest raamatutest	47
Lisa 7. Kuvatõmmiseid sihtgrupi küsitlusest	48
Lisa 8. Meeleolutahvel	53
Lisa 9. Näide pappraamatust „Muna“, Julius Oro	54
Lisa 10. Näiteid fotomontaažist	55
Lisa 11. Näiteid raamatu sisu kujundusest	56
Lisa 12. Kasutatud kirjatüübid	57
Lisa 13. „Eesti disainiklassika maimikutele“ prototüübid	58

SISSEJUHATUS

Saanud aastal 2018 lapsevanemaks, avanes minu kui tarbija jaoks uus tarbeesemete kategooria ning kontrast disainiõpingutelt lastetoodete maailma lülitumisel oli äärmiselt suur. Kuna maimikueas lapsel tegelikult ju puudub maitse-eelistus, on lapsevanemal esimestel aastatel täielik vabadus kujundada tervenisti last ümbritsev keskkond. Seda nii mänguasjade, rõivaesemete, turvatoodete, liikumisvahendite, toitmistarvikute, lastemööbli kui ka näiteks haridusliku materjali kujul. Kuigi lastetoodete turul pakutav valik on äärmiselt suur, võib sealtki leida puudujääke ning minu jaoks avaldus see just väikelaste pildipappaamatute valdkonnas. Seetõttu võtsin eesmärgiks täita see nišš ise.

Lõputöö tulemusel valmib raamat „Eesti disainiklassika maimikutele“, mille teemavalik tugineb suurel osal isiklikul huvil tootedisaini vastu, ent selleks, et ühendada meeldiv vajalikkuga, on rakendatud teema Montessori meetodit arvestava väikelaste pildipappaamatute konteksti. Kuna raamatu teemakäsitlust võib lugeda hariduslikuks, on siinkohal lõputöö kirjalik ning praktiline osa omavahel väga tihedalt seotud.

Selleks, et avada valdkonna tausta ning saada ainekultuurilise töö teostamiseks, analüüsin teoreetilises osas Eesti disainiklassikat ning uurin ajatolge, kuidas oleme Eestis jõudnud termini „disain“ kasutamise juurde. Esimeses peatükis defineerin disainiklassikat ning püstitan hüpotees: mis on autentne Eesti disain? Konkreetsete näidete varal uurin, kuidas välismaailm on Eesti disaini mõjutanud ja kujundanud, seda eelkõige nõukogude perioodil. Sealjuures analüüsin mõistete „originaal“ ja „koopia“ ajaloolist tausta ning tähendust tänapäevases disaini masstootmise kontekstis. Teoreetilise tausta läbitöötamise tulemusel selguvad piirid tarbedisainist, mida valmivas raamatus Eesti disainiklassikana esitleda ei saa.

Raamatu esteetilist valmimisprotsessi toetab teoreetilise osa teine peatükk, mis uurib, milline võiks olla Montessori-sõbralik väikelaste raamat. Annan lühiülevaade Maria Montessori pedagoogikast ning tutvustan, milliseid teemavaldkondi, esteetikat ja tüpograafiat tuleb arvestada Montessori meetodil kasutatava väikelapse raamatu kujundamisel.

Lõputöö praktilist osa käsitlev peatükk kirjeldab etappe raamatu „Eesti disainiklassika maimikutele“ valmimisel. Selle tarbeks läbin põhjaliku teekonna raamatus esitlevate objektide välja selgitamiseks ning uurin, kas ja millistel tingimustel raamat Eesti turul müüks. Kuna trükimaterjalid on raamatu kontseptsiooniga juba defineeritud, siis tutvun, milliste võimaluste ja piirangutega selles valdkonnas tuleks arvestada. Kogu praktilise osa eesmärk on alates ideekontseptsioonist kuni trükiettevalmistuseni valmis teha raamatu prototüüp, mida esitleda potentsiaalsele kirjastajale.

1. EESTI DISAINIKLASSIKA

Esimene peatükk avab lõputöö pealkirjas sisalduva termini „Eesti disainiklassika“ teoreetilist tausta. Alapeatükkides annan ülevaate Eesti disaini loost, defineerin mõistet „klassika“, analüüsin Eesti disainiklassika ajaloolisi mõjutusi ning toon välja analoogseid tootenäidiseid välismaailmast. Viimases alapeatükis võrdlen tarbekunsti ja tarbedisaini erisusi.

1.1. Definiitsioon, erialase käsitluse piirid

Disaini mõiste ajas pidevalt muutub ning eelmisel sajandil oleme Eestis seda nähtust nimetanud mitme erineva terminiga. Siiski on disaini eesmärk alati olnud kõike hõlmava esteetilise sfääri parendamine ning sellega seotud väärtushinnangute kujundamine, et pakkuda ühiskonnale mugavamat ja efektiivsemat elu. Eesti disaini lugu seondub ajalooliselt eelkõige argikeskkonna ning kergetööstusega. (Lobjakas, 2021)

Eestis on disaini uuritud ning sellekohast materjali kogutud vaid viimased 20 aastat, seega on väga suur osa Eesti disainiuurimusest veel teadmata ning paljud peatükid selles veel avastamata (Lobjakas, 2021). Ent teame, et ei saa end võrrelda Soome, Taani või Rootsiga, kus on selgesti defineeritav disain kujunenud osaks terve riigi brändingust ning meil ei ole ajaloost nimetada analoogseid rahvusvaheliselt nimekaid disainereid nagu Alvar Aalto, Tapio Wirkkala, Arne Jacobsen või Poul Henningsen (Pärn, 2018).

Ka üleüldises mõistes on disainiuurimuse ajalugu lühike, eriti kui kõrvutada seda näiteks kujutava kunsti või arhitektuuriga. Seetõttu ei oska me veel isegi mitte defineerida, kas disain käsitleb kogu loodavat kujundust, näiteks kaasa arvatud maal ja skulptuur, või tegeleb ainult probleeme lahendava vormiga ja kahemõõtmelise kunstiga, nagu näiteks graafiline disain. (Paulus, 2011)

Termin „disainiklassika“ on subjektiivse tähendusega ja seda võib olenevalt vaatenurgast mõista erinevalt, kuna teatud objektidega on mõnel inimesel rohkem elulisi kokkupuuteid ning teisel vähem. Küll aga objekti klassikuks nimetades võiksime oletada, et see kannab mingisugust väärtust suure hulga inimeste jaoks. Traditsiooniliselt saab disainiklassikaks nimetada objekti, mis on ajas säilitanud oma esteetilise- või funktsionaalse

väärtuse ning seadnud standardeid järeltulevale disainile (Berry, 2020). Selleks aga, et objekti väärtust hinnata ajas, peaks ta olema omandanud teatava vanuse. Nii võime oletada, et disainiklassikuid saab defineerida sarnaselt automaailma klassikute näitel minimaalselt kahekümne aasta tagusest perioodist. Seetõttu peame Eesti disainiklassikana defineerima loomingut, mis pärineb eelkõige eelmisest sajandist, seotud rakenduskunste või tööstusega, ning jätma praegu välja tänapäeva Eestis digitaalsete tehnoloogiate toel tugevaks kujunenud disainivaldkonnad.

1.2. Eesti disaini mõjutused, välismaised analoogid

„Nõukogude ajal toimus ideede vargus riiklikul tasandil. Noore käsitööõpetajana õnnestus mul käia paaril korral ideede jahil Eesti tööstus-kaubanduspalati välismaiste toodete näidistesaaalis, kus oli suur väljapanek esemetest, mida oli välismaalt kokku ostetud, et neid kodumaal jäljendada,“ alustab artiklit Villu Baumann (2017), kes kirjeldab 1966. aastal Soomes Eero Aarnio disainitud konjakiklaasikujulise V.S.O.P. tugitooli õiguslikult litsentseerimata koopia renoveerimisprotsessi, mida valmistati ETKVLi tootmiskoondises Kooperaator (Paulus, 2008). See kirjeldab hästi Nõukogude Liidu aegset mentaliteeti Eesti tootmistööstuses, kuid tuleb arvestada, et toleaegsetes oludes ei olnud originaalsus peamiseks eelduseks (Lobjakas *et al.*, 2012). „Nõukogude Liidu tootedisaini ideoloogias pooldati lisaks originaalsete, kunstikeelt reformivate täieste loomisele ka varem välja töötatud ning „end õigustanud“ esemete ülevõtmist. Ideoloogiliselt õiget sisu peeti alati värskeks ning kordumatuks. Ehk siis lihtsamalt, pooldati nii unikaalkujundust kui kopeerimist“ (Paulus, 2008). Aastal 1932 loodi juba edukaks kujunenud tootemudelite levitamiseks NSV Liidu Kaubandus- ja Tööstuspalat. Sõja järel moodustati juurde ka haruasutus, mis tegeles spetsiaalselt importkaupade ekspertiisiga. Kaubanduspalati näidiste paviljonis esitletud tootete sortiment oli plaanipäratu ning sõltus põhiliselt ametkonna maitse-eelistustest. Kuna ideoloogiliselt ei nähtud kopeerimist ilmetu tegevusena (Paulus, 2008), võisid autoriõigused täiesti tagaplaanile jääda ning mööblivabrikutes toodeti massiliselt näiteks ka Alvar Aalto kolme jalaga taburettide koopiaid (Korv *et al.*, 2001).

1950.–1960. aastatel tööstusettevõtetes rakendama hakatud disainereid piiras lisaks sellele, et tootmisjuhid stigmatiseerisid loomet, ka suures osas tootmisressursside ja

materjali puudus ning Hruštšovi ajal kerkinud väikeste korteritega tüüpelamud seadsid mõnekümneks aastaks standardid kogu mööblitoodangule (Korv *et al.*, 2001). „Mõeldes ennast sellesse aega tagasi, ei maksa unustada, et sotsialistlikus süsteemis ei olnud tootmise eesmärk ju müüa, pigem varustada“ (Lobjakas, 2006). Kuigi nõukogude (Vene) aeg on jätnud tugeva jälje meie disainiajalukku, identifitseerib eesti rahvas end meelsamini siiski pigem soomeugrilastena (Gurjanova, 2014), ning välismaalt nopitud ideed on aidanud kokkuvõttes kaasa Eesti disaini ja disainiteadlikkuse edenemisele.

Eestlaste seas kultustooteks saanud 1968. aastast tootma hakatud plassmasstoodete vabriku Salvo kelgu ehk Salvoka autor-disainer ja prototüüp on teadmata. Asjatundjad on selgitanud välja, et esimesel Salvo kelgu reklaamtrükisel on kujutatud Soomes 1967. aastal müügile tulnud Esa Viita kavandatud Sarvis Oy kelku, mida peetakse hoopiski Soome tarbedisaini klassikaks (Tallinna Linnaarhiiv, 2019). Visuaalselt vaatlusel on märgata kelkude sarnasust (lisa 1) ning võib kahtlustada, et Sarvise kelk võis olla Salvo kelgu prototüübiks. Antud näite järeldusel saab aga kinnitada, et Soome disain on meid mõjutanud ühe kultusliku masstoote puhul, mida võime ekslikult pidada Eesti disainiklassikaks.

Geograafiliselt allapoole liikudes saab vaadelda Nõukogude Liidus läänelikuks sisevälismaaks peetud Baltikumi tervikuna, mille puhul on 1960.–1970. aastate disaini uurijad leidnud mitmeid sarnaseid jooni. „Ühine kõikides riikides on stiili ja kontseptsiooni paradigma, mida ehitati sõjajaeelse modernismi õppetunde, nõukogude ideoloogia ja esteetika nõudeid ning lääne kultuuri mõju kombineerides. [...] Kindlasti olid igal osapoolel omad esileküündivamad alad, nagu Lätis transpordivaldkond ja raadiotehnika või Leedus linnaplaneering, elektroonika, Eestis mööbel, valgustid, eksperimentaalsed „Ruumi ja vormi“ näitused jne“ (Lobjakas *et al.*, 2012).

Baltimaades lipulaevaks olnud Estoplasti (tooteid ei tehtud ainult Eestisse, vaid tervesse Nõukogude Liitu, mis hõivas sel ajal kuuendiku maailmast) (Äripäev, 2019) näidetel saame tuua mitmeid paralleele Skandinaavia disainiga. Näiteks on toodetud Louis Poulseni Panthella mudeliga sarnanevat laualampi (lisa 2). Sortimendist võib leida ka Verner Pantoni *flowerpot*'i laelampi meenutava analoogi (lisa 3). Estoplasti toodang saavutas laiemahaardelise edu 1960. aastal peale Lilian Linnaksi tööle asumist, kes asendas plasti ja paberi kuplite valmistamisel klaasiga. Edasine toodang tugines peamiselt põhjamaisele geomeetrilisele minimalismile. Klaas ja keraamika jälgisid skandinaavialikku joont,

tekstiilitoode looming oli suuresti mõjutatud Venemaa haridustaustaga Narva Kreenholmi kunstnike idapoolsest käekirjast. (Korv *et al.*, 2001)

1968. aasta EXPO maailmanäitusele esitatud ülevaatefilm Eesti NSVst (Virve, 1968) esitleb mööblivabriku Standard toodangu seas muu hulgas ka Aleksander Ausi ning Ilja Suurmetsa disainitud lastetuba. Kogu kaadri fookuspunktis on Tartu Mööblikombinaadis valmistatud kiikhobune (lisa 4), mille painutatud vineerist iste meenutab 1960. aastate alguses Hans Brockhage poolt Saksamaal Bauhausis disainitud kiikauto istet. Täpsemal uurimisel selgub, et ka Tartu Mööblikombinaadis toodeti samasugust kiikautot. Sellest võib oletada, et esialgu tehti Brockhage kiikautost jäljend ning seejärel lõi toonane mänguasjade jaoskonna kunstnik Maila Nõmmik toote edasiarenduse, milles on laenatud vaid paindevineerist istme ideed. Praegune Tarmeko omanik Jaak Nigul (2023) kinnitab arhiividokumentide põhjal, et kui kiikauto puhul oldi teadlik koopia tootmisest, siis kiikhobust on loetud originaaliks. Kas sellisel juhul on tegu Eesti disainiklassikaga? Ometi on Tartu Mööblikombinaadi kiikhobusel ning Bauhausi kiikautol välisel vaatlusel sama palju ühist nagu Poul Henningseni PH lampide seerial ja Mait Summataveti valgustitel. Ent siiski mõtestame viimast Eesti disainiklassikaks.

1970. aastatest hakkas Põhjamaade esteetika iidoliks pidamine kaduma ning uue põlvkonna arhitektid ja sisekujundajad soovisid võõra loomingu jäljendamise asemel fookusesse võtta Eesti pärandi. Samal ajal oli globaalselt muutumas üha aktuaalsemaks postmodernistlik stiil. Kuigi unikaalmööbel jõudis koos arhitektuuriga uusi mõjutusi kiirelt rakendada hakata, arenes aeglasemalt masstoodang, milles küll peeti endiselt eeskujuks Põhjamaade disainereid, kuid välditi regionaalse identiteediga seonduvate objektide loomist. Selle asemel globaalselt levinud pop-disain esindas pigem läänelikku kultuuri ning hakati eralduma (mentaalselt ka geopoliitilises kontekstis) nõukogude ehk „venelikust“ mõjualast. (Paulus, 2008)

„Hoolimata sellest, et disainerid püüavad pidevalt olla uute trendide ja arengute laineharjal, mõjutab disainiidentiteeti omapärane kultuuriline pärand ning riigi majandus. Askeetlik, orienteeritud põhivajadustele ning funktsioonidele, nutikas esteetika, üleliigsest luksuslikkusest hoidumine – need on Eesti disaini kesksed omadused“ (Gurjanova, 2021). Jõudes tänapäeva, võiks juurelda, kas on saabunud aeg, mil kopeeritakse hoopis Eesti disaini? Kiire tootmistehnika- ja transport ning odav tööjõud on olnud originaaldisaini massilise kopeerimise katalüsaatoriks Hiinas. Vahendusplatvormid, nagu Thieve, Ebay,

Aliexpress, Aliseeks jt, on muutnud tarbijale võltsingute kättesaamise äärmiselt mugavaks ning piisab vaid pildiotsingu liitest, et leida soovitud disainist soodsama hinnaga koopia. Sealjuures põigatakse osavalt kõrvale platvormide kehtestatud autoriõiguste rikkumise piirangutest. Abiks ei pruugi olla ka Maksu- ja Tolliamet, kus võltsingute kinnipidamine sõltub suuresti kaupa käsitleva ametniku disainiteadlikkusest. Müügiplatvormides võib selle tulemusel kohata laialdast võltsingusortimenti Skandinaavia disainiklassika kõrval näiteks ka ehtekunstnik Tanel Veenre loomingust. Juhtunud on ka olukord Matti Öunapuu disainitud elektrirolli Stigo näitel, kus Hiinas valmistatud Eesti originaaldisaini plagiaat võib rahvusvaheliselt tuntud Red Doti disainiauhinna. Seaduses on ilmselgeid lünkasid, eriti tööstusdisaini omandi kaitse asjus, mis võeti kasutusele Teise maailmasõja järel ajal, mil tootmises valitsesid niigi suured puudujäägid ning ei olnud vajadust karmide regulatsioonide järele. (Gurjanova; Karro-Kalberg, 2021)

„Kõige suurem probleem on see, et kaitsta saab vormi, aga mitte ideed. Seetõttu juhtubki, et kui keegi teeb disainilaua jalad viis sentimeetrit pikemaks, siis pole teha enam midagi. Nii olemegi olukorras, et pidevalt tuleb toota aina kiiremini ja rohkem, see on justkui ainuke võimalus millegi algupärasega silma paista ja saada esmane kaitse. Aga kes see jaksab Hiina firmadega kohtus käia?“ (Gurjanova; Karro-Kalberg, 2021)

1.2.1. Originaal *versus* koopia

„Originaalsus – kunstile kehtestatud uudsuse, ainulaadsuse ning omapära nõue – on üks modernismi põhipostulaate“ (Paulus, 2008). Modernistlik ideoloogia väidab, et originaalsus on uudsus ja omapära. Lisaks pidasid modernistid originaalsust vooruseks, aga koopiat ebaeetiliseks. Need mõtted tulevad romantismi ajastust, mil kunstniku vabadust peeti oluliseks, kuid ajalooliste eeskujude tsiteerimine kaotati alles juugendis. Ühtegi teost ei saa pidada kunagi täielikult originaalseks, kuna kunstnik peab oma ideed kusagilt võtma. Kuid siiski teoste paljundamine, kopeerimine või võõraste pseudonüümide kasutamine ei sobi modernismi mentaliteediga kokku. Seevastu on tehnoloogia areng toonud inspiratsiooni ja info allikad kunstnikule lähemale, ning kergekäeline paljundamine või laenamine on tänapäeval mugav ja lausa osa kollektiivsest teadmisesest. (Paulus, KesKus 2008)

Kuni keskajani ei peetud teose looja nime oluliseks, ent originaalteoste võltsimise hirmus hakkasid kunstnikud üha tihedamalt oma töid, töökodade toodang oli aga endiselt

üksikisikute omast suurema müügiga. Alles renessansi ajal hakati kunstnikku pidama indiviidideks, kuid seegi oli kõrgkultuuri äärmuslik idee. 18. saj lõpus hakkas Goethe inspiratsioonil tekkima romantiline võrdlus ebaprofessionaalsest ja autentsest kunstist, kus looming seab ise oma reeglid. (Paulus, KesKus 2008)

„Unikaalsuse ja korduse suhetes on vastuoluline ka modernismi pärand. Páris kordumatuteks ei ole võimalik pidada ju näiteks *ready-made*'e ehk valmisobjekte, kus teise autori loodud eseme muudab kunstiks kontekst.“ (Weibel 1995; Paulus, KesKus 2008)

Mida edasi tehnoloogia areneb, seda rohkem segunevad printsiibid ja arusaamad koopiast ning originaalist. Tänapäeval komplekteerib tehisintellekt meile originaalteoste tükikestest kollaaže, mille autor pole isegi loomise järel teada. Sellest võib oletada, et looming ja intellektuaalne omand hakkab kaotama oma väärtust ning reproduktsioon on muutumas taas üha aktsepteeritavamaks.

1.2.2. Originaaldisain

Kui kujutava kunsti puhul on selge, mida võiksid tähendada „originaal“ ja „koopia“, siis disainivaldkonna vaatepunktist tuleks defineerida termin „originaaldisain“ uuesti, kuna reprodutseerimine on osa disainimõtlemiss protsessist. Originaaldisain on korrektne termin alles siis, kui tootjapoolsed vajalikud õigused ja tingimused on täidetud eelkõige disaineri heas usus. (Fehlbaum, 2009)

Tänapäeval saab litsentsi olemasolul toota ajalooliseid disaintooteid, mille esmane tootmine toimus varem mõne teise brändi või kaubamärgi nime alt. Näiteks peetakse originaaliks ka tänapäeval toodetud Le Corbusier' tugitooli, mille esimene tiraaž valmistati aastal 1928. Seega ei ole mõistele „originaaldisain“ omistatud ajalisi parameetreid ning haruldase väärtusega esmatiraaži võib nimetada hoopis eraldi kui *vintage*. Kuna disaini eesmärk on lahendada probleeme, siis võiksime öelda, et esmatiraaž esindab probleemi esimest lahendust. Kasutades aga varem mõeldud lahendusi disainis, avastame nende uusi probleeme ning märkame avastamata omadusi (Fehlbaum, 2009). Seega näitlikult uue ratta leiutamine pole teatud olukordades enam vajalik ega mõistlik, kuid selle täiustatud versioon võib mõnikord endiselt kvalifitseeruda kui originaal.

Siiski on juriidiline ja intellektuaalne osa originaaldisainist vaja tootja ning disaini õiguste omajate vahel kokku leppida. Ühiste kokkulepete ja õiguslike lubade saavutamisel

saab pidada toodet originaaliks. Ilma nende printsiipideta ei tohi omandit toota ega tarbida. Kõik, kes toodavad disaini ilma õigusliku loata, varastavad kellegi teise omandit. See kehtib nii tootja kui ka litsentseerimata toodet ostva tarbija kohta. (Fehlbaum, 2009)

1.3. Tarbekunst ja (tarbe)disain

Kuigi ajalooliselt on kujutav kunst olnud alati kättesaadamatu ning seotud pigem elitaarse, jõukama osaga ühiskonnast, on kunstitööstuse valdkond selle toonud lihtrahvale lähemale (Lepik, 2018). Terminid „rakenduskunst“, „tarbekunst“, „tööstuskunst“, „tarbetööstuskunst“, „tööstusdisain“, „kujunduskunst“ ja „disain“ on olnud pikka aega omavahel põimunud ning Eesti kontekstis pidevas muutumises (Lobjakas, 2007).

20. sajandi alguses oli käibel rakenduskunsti mõiste Riigi Kunstitööstuskoolis, kus prooviti hariduse kaudu anda hoogu kohalikule tootmisele ning tutvustati valdkonna vajadust ühiskonnas. 1932. aastal asutati Rakenduskunstinike Ühing (RaKÜ), mis seadis 1933. aastal esimesena piiri käsitöö ning rakenduskunsti vahele. Ka veel Saksa okupatsiooni ajal oli kasutusel termin „rakenduskunst“ kui asutati Rakenduskunsti Eksperimentaalkombinaat (REKO) ning sellest võib oletada, et tarbekunsti terminile mindi üle alles nõukogude ajastu alguses. 1944. aastal ühendati endised rakenduskunsti tegevõtted Tallinna Tarbekunstikeskuseks, mis hiljem nimetati ümber kunstitoodete kombinaadiks. (Lobjakas, 2007)

1950. aastatel muutus sõjajärgse Nõukogude Liidu fookuspunktiks elamistingimiste ning kogu ümbritseva keskkonna kuvandi parandamine. Sooviti pakkuda inimestele igas mõistes paremat tarbetoodangut ning selle tulemuse pidi andma tarbekunst, mis eeldatavalt ka rahva maitset kujundaks. Kui senimaani domineeris stalinistliku ajastu mõjutuste tõttu kunstivaldkondades eelkõige traditsiooniline kunst, siis nüüd tõusis tarbekunst samuti kõrgesse staatusesse. (Dumiak *et al.*, 2018)

1950. aastatel peamise olmeelu edendajana nähtud tarbekunst nihkus industrialiseerumise tulemusel fookusest 1960. aastateks ning kasutust leidis aina rohkem tööstuskunst ja disain. Tootmiskoondistes hakati rakendama kõrgetasemelisi kunstnikke, kelle eesmärk oli muuta masstoodangu ilmet igas parameetris senisest paremaks (Dumiak *et al.*, 2018). Sellegipoolest oli tootmisvahendite puudulikkuse tõttu pikka aega suur erinevus tarbekunstinäituste väljapanekusaalides nähtava ning tööstuskaupade poodide vaateakendel pakutaval (Lobjakas, 2007). Kuigi veel 1960. aastate alguses tarbekunsti ning tööstuskunsti kontseptsioon kattus, hakkasid aja möödudes need mõisted üksteisest aina kaugemale triivima ning omandama selgelt erinevaid tähendusi. Tarbekunst hakkas ühiskonnas taas

vaikselt tõusma järjest olulisemasse staatusesse ning sellesse suhtuti kui elitaarsesse näitusekunsti. Samal ajal muutus kunstimaailma jaoks üha ebaolulisemaks tööstuskunst, mida hakati seostama madalakvaliteedilise ja anonüümse toodanguga, kuna disainerid olid sunnitud pidevalt oma loomingus tegema tootmiskoondistega kompromisse. (Dumiak *et al.*, 2018)

1966. aastal loodi Eesti NSV Riiklikus Kunstiinstituudis (ERKI) juhitud tööstuskunsti kateeder, mis muutis täielikult kohalikku disaini diskursust. Kuigi tollel ajal ei olnud termin „disain“ veel riiklikult aktsepteeritud ning kasutuses, siis tänu Bruno Tombergi välja töötatud õppekavale tekkis varem eksisteerinud tootepõhise lähenemise asemel huvi ümbritseva keskkonna kui terviku disaini vastu (Dumiak *et al.*, 2018). Tomberg rõhutas, et disaini mõistmine ei tohiks piirduda vaid tööstusliku esemetootmisega ning tuleks mõelda laiemalt disaini väljendusvõimalustele mõtte- ja elulaadis. Ta oli teadlik, et nõukogudeaegne suurtootmine ei vajanud enam ainult tarbekunstnikke, vaid pigem tegijaid, kes pakuks kompaktsemat lähenemist. (Paulus, 2011)

Varem tööstuskunstina defineeritud valdkonda hakati 1960. aastate lõpus järk-järgult avalikult nimetama disainiks. Ametliku kasutusloa sai see termin aga tükki aega hiljem ning alles 1989. aastal nimetati ERKI tööstuskunsti kateeder ümber disainikateedriks. Nõukogude disainiteooria kujutas disaineril ühiskonnas suurt osatähtsust. Oodati, et disainer loob praktilist, esteetiliselt nauditavat toodangut ja kujundab enda ümber lisaks avalikku ruumi ning tänu sellele ka inimestevahelisi suhteid. Erinevalt läänemaailmast rõhutati, et sotsialistlikus majandussüsteemis ei ole disaini eesmärk teenida tarbimiskultuuri või kasumit, vaid luua kaasaegne keskkond. Seetõttu oli disaineril suur ühiskondlik vastutus, kuna ta pidi lisaks ümbritseva ruumi esteetilisele poolele tooma uuele tasemele ka kogu selle juurde kuuluva elulaadi ja mõtlemise. (Kumu kunstimuuseum, 2021)

Veel 1970.–1980. aastatel tegutsesid disainerid, kunstnikud ning lisaks ka arhitektid korraka disaini- ja kunstivaldkonnas. Loodi masstoodanguna nii disaini kui ka tarbe- või kujutavat kunsti, sealjuures mõlema valdkonna piirid olid loomeinimeste jaoks sel ajal veel ebaselged ning sarnase kontseptuaalse lähtepunktiga looming võis esindada nii ühte- kui teist valdkonda (Viilup, 2021). 1970. ja 1980. aastatel oli palju aktiivset arutelu tarbekunsti ja disaini ümber. Erinevad põlvkonnad ja erialaringkonnad pidasid diskussioone, mis aitasid kaasa disaini ja disaineri enesepildi arengule ning löid aluse valdkonnaraamistikule. (Lobjakas, 2023)

1980. aastate keskel tekkis olukord, kus tööstus ei olnud enam disainivaldkonnaga sama heal tasemel ning disainereid hakkas järjest enam häirima asjaolu, et nende loomingulist potentsiaali ei kasutata piisavalt. Ka tarbekunstnike seas valitses rahulolematus, sest tarbekunst oli endiselt vaid mittetiražeeritav unikaalkunst, mida näitustel esitleda. Valdkonnas valitses paigalseis, kuid selles nähti suurt potentsiaali päevakajaliste kunstiprobleemidega tegelemisel. Tekkinud olukord soodustas näitusekunstist eemaldumist ja innustas uusi algatusi ning eksperimente. 1980. aastate lõpus ja 1990. aastate alguses löödi uuesti segamini tarbekunsti ja disaini vahelised piirid, juureldi kunstivaldkondade ühendamise ja antidisaini kontseptsiooni üle ning võeti kasutusse termin *art design*. 1989. aastal moodustus tarbekunstnike ühendav kunstirühmitus ON Grupp, kes ei võtnud enam osa tarbekunsti ülevaatenäitustest ning püüdis oma loominguga eristuda elitaarsemast tarbekunstist, kasutades terminit „unikaaldisain“. 1990. aastaks oli kasvanud peale uute väärtustega kunstnike ja disainerite põlvkond, kellel oli võrreldes eelmiste perioodidega üha rohkem eneseteostuse võimalusi. (Lobjakas, 2023)

Ehkki nüüdseks on olemas selgem definitsioon erialase käsitluse kohta, on kohalikul tootmisel kitsaskohti, mis muudavad endiselt valdkonna piire mõnevõrra ebaselgeks. See on tingitud just Eesti väikese turu ja masstootmise (eelkõige tehnoloogilistest) piirangutest, mis takistavad disaineritel oma täielikku potentsiaali kasutamast. Õnneks on aga nõudlus poolkäsitsi valmistatud toodete järele suur ning Eesti disaineritel on võimalus siiski edukalt oma loomingut teostada masstootmise asemel väiksemas mastaabis. Ent seda loomingut võiksime endiselt klassifitseerida nii disainiks kui ka kunstiks. (Gurjanova, 2021)

2. MONTESSORI LASTERAAMAT

Käesolevas peatükis tutvustan ning annan lühiülevaate Montessori pedagoogikast ja selle väärtuste rakendamisest lasteraamatutes. Alapeatükkides käsitlen eraldi raamatute teoreetilise poole soovitusi ja praktilisi erisusi, mida on vaja arvestada Montessori-sõbraliku väikelapse raamatu loomisel.

2.1. Montessori definitsioon

Kuigi termin „Montessori meetod“ kogub üha rohkem populaarsust, on tegemist 20. sajandi alguses Roomas dr Maria Montessori loodud kasvatus- ja õppemeetodiga, mis lähtub lapse initsiatiivil algatatud õppimishuvist ning arvestab sealjuures tema loomulikku arengut. Peamises fookuses on juba varases eas toetada ja arendada iseseisvumist. Traditsioonilises haridussüsteemis suunab õpetaja kogu õppeprotsessi ning seab kõikidele õpilastele samad kriteeriumid. „Montessori hariduses valitseb lapse, täiskasvanu ja õpikeskkonna vahel dünaamiline suhe. Laps juhib oma õppetööd ise, teda toetavad täiskasvanu ja keskkond.“ (Davies, 2019: 13) (Lisa 5)

Montessori teooria järgi on lastele sündides antud kaasa vastuvõtlik meel (*absorbent mind*), mis justkui švammina ammutab ümbritsevast keskkonnast informatsiooni. Kuni kuuenda eluaastani õpib laps tema arengut ning huvi juhtivate tundlike perioodide (*sensitive periods*) jooksul iseenesest, kui selleks on loodud vastavad tingimused ning ettevalmistatud keskkond (*prepared environment*). Sealjuures võib täiskasvanu last õppeprotsessis aidata ning suunata, kuid sekkub vaid siis, kui selleks on vajadus. Kuni kolmeaastaste väikelaste õppevahendid keskenduvad motoorika, emakeele ning praktilise elu valdkondadele. Kolmandast kuni kuuenda eluaastani lisanduvad meeltevahendeid, matemaatikat ning kultuuri käsitlevad teemad. (Allikvee, 2018)

Montessori pedagoogika on nüüdseks geograafiliselt levinuim õpetusmeetod maailmas, hõlmates 110 riiki ning üle 22 000 haridusasutuse (Allikvee, 2018).

2.2. Teemavalik

Raamatute teemavalikul soovitatakse väikelapse riulis esindada võimalikult laia sortimenti. Esitletud võiksid olla raamatud elulistest teemadest, millega puututakse igapäevaelus kokku, ning ka eripärased teemad, millega pole lapsel potentsiaalselt ilma raamatuta võimalik lähemalt tutvuda. Vastutustundliku ning empaatiavõimelise lapse kasvamisel on oluline roll ka mitmekesisust peegeldavatel raamatutel, mis kujutavad lapse omast erinevaid perekondi, rahvuseid, rasse ja töekspidamisi. Jälgida tuleks, et käsitletav sisu oleks võimalikult selge ja arusaadav. Põhiline eesmärk on huvi tekitamise tulemusel arendada lapse empaatiavõimet, sotsiaalseid oskuseid, faktiteadmisi ning avardada maailmapilti. (Tettermann, 2017)

Olulisim märksõnu Montessori-sõbraliku väikelaste raamatu puhul on tõetruudus. Välditakse täielikult fantaasiat ning selle asemel keskendutakse päriseluliste teemade rakendamisele. Maria Montessori arengupsühholoogia väidab, et kuuenda eluaastani on lapse suurim huviobjekt ümbritsev maailm ning selle vanuseni ei suudeta veel eristada fantaasiat või muinasjutte. Veelgi nooremate, kuni kolmeaastaste laste jaoks on täiesti hoomamatu mõelda sellistest teemadest või aru saada, mida üldsegi võiks kontseptsioonilt tähendada väljamõeldis. (Tettermann, 2017)

Mainida tuleb, et fantaasiast on eristatud ilukirjandus, milles tegutsevad fiktiivsed karakterid tõsielulistes rollides. „Näiteks Bullerby laste tegemised on välja mõeldud, kuid võiksid ka päriselt juhtunud olla, kuid Pörsas Peppa lood kahjuks väikese lapse Montessori-raamaturiiulisse ei sobi. Sest pörsad päris maailmas ei räägi, kõnni ega riietu.“ (Tettermann, 2017)

Viimaks tuuakse välja, et valida tuleks raamatuid, mille ette lugemine või näitamine võiks olla ettelugejale meelepärane ka peale mitmendat korda. Kui lapsevanema jaoks on raamatu käitlemine meeldiv, siis näitab ta sellega eeskuju lapsele, kes omandab selle tulemusel positiivseid lugemisharjumusi. (Tamil Montessori, 2021)

2.3. Esteetika

Montessori pedagoogika põhimõtteid järgiv väikelapse raamat on soovituslikult esteetiliselt nauditav korraga nii lapsele kui ka lapsevanemale. Eelistatakse realistlikke, stiliseerimata visuaale, mille rohked detailid ärataks väikelapses uurimishuvi ning pakuks pikaajalist ajaviidet. Sobivaimaks meediumiks on selleks fotode kasutamine, kuid lubatud on ka tõepäraste- või liialt stiliseerimata illustratsioonide rakendamine. (Tettermann, 2017)

Trükiväljundite aspektist peetakse oluliseks raamatu head kvaliteeti, mis toetaks lapsele selle hoolika käsitlemise õpetamist. Montessori põhimõtte järgi on raamat samaväärne kunstiteosega, mida peab õrnalt ning ettevaatlikult käsitlema. Väikelastele sobivad tugevad pappraamatud, sealjuures liigutatavaid klappe võib tutvustada vanuses 1–1,5 eluaastast ning paberlehtede juurde liigutakse siis, kui laps oskab raamatutega ümber käia. Alla aastastele lastele soovitatakse raamatus näidata ühte pilti lehekülje kohta ning vanuse kasvades lisada sinna esmalt ühe sõna, seejärel ühe lause. Sealt edasi võib jätkata raskusastmete lisamist lihtsakoelisematest süžeedest kuni keerukamate lugudeni. (Davies, 2016)

2.4. Tüpograafia

Igale vanusele on olemas vastavad lahendused, kuidas infot esitada, samuti on ka erinevate meditsiinilise tausta või vaimsete võimetega lastel hoopis erinev viis lugeda ja loetut omandada. Kuid siiski õpib enamik lapsi lugema täht tähe haaval, viies kokku esmalt tähekujud vastavate häälikutega ning seejärel liites neid sõnade moodustamiseks. Seetõttu on väikelapsed aeglased lugejad ning tihtipeale jäävad hätta hääldamise ja silpide rõhuga. Alustavale lugejale on oluline kergesti haaratav tekstiformaat, mis peaks sisaldama kutsuvaid ning kergesti loetavaid fonte. (Strizver, 2005)

Lastele mõeldud tekstides tuleks rõhku panna kirjatüüpidele, millel on sõbralik kujundus ning lihtsad, puhtad tähed. Tähemärgid peaksid olema ümarad ning avatud, mitte nurgelised või kandilised. Vältima peaks ebatraditsioonilisi kirjavorme. (Strizver, 2005)

Väga väikeste lugejate jaoks tuleks valida kirjatüüpe, kus tavaliste kahekorruseliste tähevormide asemel on kasutatud ühekorruselisi tähevorme ehk *infant characters* (Strizver,

2005). Sellised tähevormid töötati välja 1920. aastatel, kui selgus, et algajatele lugejatele on märksa lihtsam lugemist õpetada tähevormidega, mille karakteristik meenutab käekirja. *Infant characters*'i tähevormid on kasutusel näiteks Gill Sansi kirjatüübis ning paljud teised populaarsed kirjatüübid on teinud laiendusi fondiperekondadesse, kus neid tähevorme kasutatakse. (Bessemans, 2016)

Kasutada võib nii šeriif- kui ka *sans-serif*-kirju, kuniks nendes on välditud äärmuslikke vorme, mis võiksid loetavust halvendada. Hoiduda tuleks karakteristikutest, mis on kitsendatud (*condensed*) ning laiendatud (*expanded*), sest need raskendavad lapse jaoks tähemärgi tuvastamist. Üldine soovitus on kasutada keskmise kaalukarakteristikuga kirjastiile (*book* või *medium*), ning vältida väga peeneid (*hairline*) või rasvaseid (*extra bold*) kirjastiile. Stiili poolest on lubatud ka kaldkiri, kuid jälgima peaks, et see arvestaks eelmainitud tingimusi. (Strizver, 2005)

Teksti ülesehituses on tarvis teada, et lapsed peavad õppima sõnu lugema vasakult paremale ning suutma „hüpata“ silmadega rea lõpust järgmise rea algusesse. Selle lihtsustamiseks võiks olenevalt kirjatüübist ja lapse vanusest tekstisuurus olla 14–24 punkti ning reavahe 4–6 punkti võrra sellest suurem. Read võiksid olla alati lühikesed ning vältima peaks liiga suurt tekstimahtu lehekülje kohta, sest tihedad tekstiplokid võivad osutada lapse jaoks vaevanõudvaks. Juhul kui leheküljel on mitu lõiku, võiks lõikude eraldamiseks kasutada taande asemel tühje ridu, et anda lugejale visuaalne paus. Tähelepanu tuleks pöörata ka sellele, et tekst eralduks taustast, seda eriti juhul, kui heledas toonis kiri on asetatud tumedamale või kirjule taustale. Levinud on ekslik võtte kasutada lasteraamatutes suurtähtedes tekstiplokke, kuid sellise teksti lugemine on tegelikult keeruline igas vanuses inimesele. Loomingulisemalt võib läheneda pealkirjadele, sest lugemiseks on seal vähem sõnu ning võib mänguliselt kasutada stiili, värvi ja paigutust lapse lugemishuvi innustamiseks (Strizver, 2005). Veelgi parem on leida näiteks sõnade ja värvide vahel seoseid, et laps seostaks õiget värvi õige sõna kujutisega. Tähevahe ehk *tracking* ei tohiks kindlasti olla liiga suur, kuna siis muutub sõnade veerimine samuti keeruliseks. Korrektne *kerning* on samuti oluline, kuna laps võib õppida seostama sõna kujutist tervikuna. Näiteks kui sõna „koer“ on halvasti *kernitud* võib laps sõna õppida nägema valesti ning hiljem peab ümber harjuma. Samuti võib vale *kerning* luua ebaloogiliste silpide kasutuse ning ka sealne saadav info on ebatäpne ja võib mõjuda halvasti.

3. PRAKTILINE OSA: ETAPID RAAMATU VALMIMISEL

Käesolevas peatükis kirjeldan lõputöö praktilise osa teostusprotsessi ning avan alapeatüki kaupa etappe, kuidas valmib pappraamat „Eesti disainiklassika maimikutele“. Eelmistes peatükkides tõin välja praktilise osaga tihedalt seotud teoreetilise tausta, mis on mõtteliselt samuti osa raamatu valmimisprotsessist.

3.1. Kontseptsioon ja eesmärk

Raamatu „Eesti disainiklassika maimikutele“ loomise eesmärk on tuua kohalikule turule visuaalselt ja sisult disainikeelt kõnelev papist pildiraamat, mis tutvustab Eestis toodetud ajatut tarbedisaini ning arvestab kujunduses Maria Montessori pedagoogika printsiipe. Siht on varakult kinnistada disainiteadlikkust nii pealekasvavates kui ka nendes põlvkondades, kes on raamatu kaasvaatlejateks.

Kuigi raamatu teemavalik võib tunduda väikelapsele esialgu liiga keeruline, tuleks silmas pidada, et maimiku jaoks on tegu täiesti tavalise tarbeesemeid tutvustava pappraamatuga. Maria Montessori arengupsühholoogia ütleb, et kuni kolmanda eluaastani haarab laps informatsiooni alateadlikult, täielikult ilma pingutuseta (Davies, 2019). Sellest võib oletada, et raamatus tutvustatavate esemete visuaalne pilt kinnistub varases eas mällu ning teadmine, et tegu on disainiklassikaga, tuleb alles hilisemas vanuses seoseid luues.

Raamatu tagamõtteks on tekitada ostjas äratundmisrõõmu ja selle kaudu ärgitada huvi raamatu sisu vastu ning lastetoodete turu kaudu innustada Eesti disainiklassikaga tutvuma neid sihtgruppe, kes pole disainimaailmaga süvitsi seotud. Eraldi eesmärk on kasvatada väärtust disaineesemetel, mille tootmine on lõpetatud, kuid mida veel aastakümneid hiljem võib leida taaskasutusturul ringlemas.

3.2. Idee taust ja areng

Idee luua väikelaste pappraamat tekkis isikliku kogemuse ning vajaduse baasil. Saades aastal 2018 lapsevanemaks (taas)avanes minu jaoks uus tarbimisvaldkond, milleks olid tooted imikutele ja väikelastele. Esimene taaskokkupuude lasteraamatutega tekkis juba samal aastal pehmete vanni- ning beebiraamatute kujul. Kuigi väikelaste raamatute turg areneb kiires tempos ning täieneb pidevalt, märkasin juba sel ajal disainivaldkonnas töötava inimesena, et Eesti poodides pakutav valik on üksluine. Pidasin oluliseks oma lapsele valida raamatuid, milles on rakendatud Maria Montessori pedagoogika põhimõtteid ning mis oleksid esteetiliselt Montessori-sõbralikud.

Alates esimesest eluaastast hakkas laps tundma huvi ning nimetama erinevaid majapidamisobjekte. Selleks, et täiendada lapse teadmisi ja sõnavara, hakkasime vaatlema väikelastele mõeldud fotoraamatuid. Märkasin, et fotoraamatute teemakategooriad olid valdavalt samad ja ei pakkunud minule kui kaasvaatlejale sisulist väärtust. Aja möödudes vaatlesin ka erinevate trükikodade- ning kirjastuste koostöös välja antud pappraamatute kvaliteeti ja nende vastupidavust maimiku kasutuses. Pappraamatute peamiseks miinuseks on liialt õhuke papp või liiga pehmed, ümardamata servad. Tekkis probleemi lahendamise vajadus ning raamatu loomise idee.

Peamiseks pappraamatu idee märksõnapaariks sai kohalik kultuur, millest formuleerusid esimesed mõtted Eesti linnu- kala- või puuliikide tutvustamisest väikelastele. Kinnistus soov luua lasteraamat, mis keskendub spetsiifilise kategooria tutvustamisele. Jõudsin järeldusele, et toetun erialapõhiste teadmistele ning jään teema valikul kunsti- ja disainivaldkonna juurde.

Edasine teemavalik arenes välja raamatu teostuspiirangute baasil ning sõelusin välja teemad, mis tundusid kontseptsioonilt väikelapsele liiga abstraktsed, nagu näiteks „Eesti maalikunst lastele“. Kogu ideeprotsessi tagaplaanil oli ka isiklik vajadus Montessori-sõbraliku pappraamatu järele. Selleks et siduda teema kunsti- ning disainivaldkonnaga, pidi raamatu sisul olema selgelt mõistetav praktiline väärtus ning tarbedisaini vastas teemavalikul nendele kriteeriumitele. Lisakihina kerkisid isiklikud seosed disainesemetega, millega olen lapsepõlves kokku puutunud ja seeläbi neile sentimentaalse väärtuse andnud.

3.3. Sihtturu vaatlus

Eelmises peatükis on välja toodud, et raamatu loomise idee tekkis 2018. aastal isiklikust vajadusest täita turul puudujääk. Kuuludes väikelaste pappraamatute ostjaskonda, olen märganud, et kuigi vahepealsel ajal on valik pidevalt uuenenud, on siiski Eestis üldlevinud raamatupoodide vaatepilt jäänud aastate jooksul samaks.

2023. aasta turuseisu täpsemaks analüüsimiseks vaatlesin Rahva Raamatu ning Apollo väikelaste pappraamatute sektsiooni. Uurimisaspektides keskendusin enim raamatute teemavalikule ning Montessori pedagoogika rakendamisele, kuid ka trükimaterjalidele, trükikodadele, tootja päritolumaale ja kogu esteetilisele tervikule.

Üldised väikelaste pildi-pappraamatute teemakategooriad on loomad, loodus, numbrid, värvid, sõidukid, emotsioonid, anatoomia ja tarbeesemed. Lisaks on arvukas osa nendest kategooriatest ka sensoorsed või tegelusraamatud. Leidub palju pappraamatuid, mis on eriliselt teemaspetsiifilised ja keskenduvad näiteks ainult tööriistade, marjaliikide, ürtide või isegi tähtkujude tutvustamisele. Praeguse seisuga ei ole üldlevinud raamatupoekettides saada eestikeelseid väikelaste pappraamatuid, mille sisu keskenduks disainile või kunstile. Kuigi suures pildis teemavalik kordub, on antud raamatute pakkumine on niivõrd suur, et hõlmab enda alla arvestatava sektsiooni poest. Lasteraamatute suurt nõudlust kinnitab meilivahetus Postimehe kirjastusega (2023), kelle andmetel selle tooterühma keskmine tiraaž on 1000 ühikut väljaande kohta.

Väikelaste pappraamatuid, mille turundamiseks on kasutatud Montessori pedagoogikat, leidub mõningal määral. Levinud võtted on kasutada märksõna „Montessori“ esikaane ülemises nurgas või tagakaanel raamatu kirjelduses. Vestlusest Eesti Montessori Ühingu liikme Merylyn Rangiga (2023) selgub, et sellist raamatu turundamist peetakse halvaks tavaks, kuna Montessori pedagoogika töövahendid muutuvad autentseks alles kvalifitseerunud juhendaja kasutuses.

Trükiväljunditest on enim levinud 150 × 150 mm formaadis raamatud, mille puhul on läbivalt kõik küljed kaetud läikiva laminaadiga, kasutatud hinnanguliselt 0,7–1 mm paksust köitepappi ning külgede arv jääb vahemikku 5–10. Leidub palju klappidega, kuid ka tervenisti erikujusse stantsitud raamatuid. Lisaks erilahendusi, mille külge on poogitud muusikat mängivaid elektroonilisi mehhanisme või muid sensorset tegevust toetavaid

materjale. Valdav osa pappraamatuid, nendest pea kõik erilahendused, on trükitud Hiinas. Uurimise tulemusel selgub, et Eestis tegutseb vaid üks trükikoda, mis suudab pappraamatuid suurtes ühikutes tiražeerida. Selles trükikojas toodetud väikelaste raamatud tunneb poes kergesti ära kalinguriga kaetud köite järgi.

Üldine esteetiline vaatepilt on värvikirev. Peamiselt on raamatute kujundamisel kasutatud erksaid või primaarvärve. Kuigi leidub ka hulgaliselt fotoraamatuid, siis valdav osa pappraamatutest on illustreeritud.

Eraldi mainimist väärt on väikelaste pappraamatute keskmine hind, eelmainitud raamatupoodides kujunes selleks 16,5 eurot (hind on arvatud Apollo ja Rahva Raamatu e-poe valiku järgi).

Selleks, et kõrvutada raamatut „Eesti disainiklassika maimikutele“ analoogidega, peame analüüsima laiemat pilti ning otsima alternatiive vanematele lastele mõeldud raamatute kategooriast või väliskirjandusest.

Eestis kontseptsioonilt sarnaseks näiteks võib tuua Marju Kõivupuu 2019. aastal välja antud raamatu „Pärandiaabits lastele ja suurtele“, mis liidab lapse ja täisealise ühte sihtgruppi. Siiski on tegu sisu, lehekülgede arvu ning trükiväljundite poolest täiesti erineva raamatuga.

Väliskirjandusest näiteid otsides saab esile tõsta Julie Merbergi 2018. aastal välja antud 24-leheküljelise pappraamatu „Baby’s First Eames“ (lisa 6.1), milles on illustreeritud viiteid arhitektuuri- ning mööbliklassikast. Peamine erinevus selle analoogi puhul on stiliseeritud illustratsioonidega sisu, mis välistab raamatu täielikult Montessori meetodeid rakendava väikelapse raamatu sihtturust. Sarnasest teemakategooriast leidub ka Templar Booksi poolt 2009. aastal kirjastatud papist voldikraamat „Art for Baby“ (lisa 6.2). Välja saab tuua veel Kimberlie Birksi „Design for Children: Play, Ride, Learn, Eat, Create, Sit, Sleep“ (2018), mis tutvustab fotodel 450 lastele disainitud objekti, kuid keskendub siiski väljakujunenud lugemisoskusega sihtgrupile (lisa 6.3).

3.4. Sihtrühma küsitlus

Eelmisest alapeatükist tulenevalt saab järeldada, et raamatu „Eesti disainiklassika maimikutele“ kontseptsioon on üsna unikaalne ning midagi sarnast pole varem Eestis ega välismaal välja antud. Seega on äärmiselt oluline uurida, kas sellisele raamatule on potentsiaalseid tarbijaid ning millised on nende vajadused ja huvid. Kontseptsiooni järgi on raamatu sihtrühmaks eesti keelt kõnelevad väikelapsed ning raamatu kaasvaatlejad ehk ostjaskond.

Selleks et selgitada välja potentsiaalsete ostjate huvid ja vajadused, viisin läbi küsitluse pealkirjaga „Väikelapse raamatu sihtgrupi uuring“ (lisa 7). Küsitlus oli avatud kuupäevadel 06.04.2023–12.04.2023 Google Formsi rakenduses ning seda levitati erinevates sotsiaalmeedia lastegruppides. Küsimustik koosnes 14 küsimusest, millest kuus olid vastamiseks kohustuslikud.

Küsitlusele vastas 75 inimest, kellest 88,4% olid naised ning 11,6% mehed. Vastajate andmetest selgub, et väikelaste raamatute ostjad on kõige rohkem vanuses 30–34 (39%), 35–39 (24,6%), võrdselt 13% on esindatud 40–44 kui ka 20–29 vanusegrupp. Kõige vähem ostavad raamatuid väikelastele üle 45-aastased (4,8%). Sihtgrupp, kellele vastajad väikelaste raamatuid ostavad, on peamiselt nende enda lapsed (94,3%), vähem ostetakse sugulastele (lapselapsele, õele, vennale jt, 25,7%), välja arvatud juhul, kui raamatut kingitakse. Kingi eesmärgil soetab eeltoodud vanusekategooria raamatuid 55,7% vastanutest.

Enim papp- või pildiraamatuid soetatakse üheaastastele (60%), kaheaastastele (47,1%) ning kolmeaastastele (58,6%), teisisõnu maimikutele. Seega pealkiri „Eesti disainiklassika maimikutele“ sobitub antud trükiväljundi formaati hästi. Mõtteliselt võib aga raamatu kontseptsiooni järgset sihtgruppi laiendada vanusele 0–5 eluaastat, sest küsitlusest selgub, et 20% vastanuid ostab papp- või pildiraamatuid alla aastastele lastele ning hämmastaval kombel (8,6–12,9%) hangib eelmainitud formaadis raamatuid veel ka 4–5-aastastele.

Sihtturu täpsustamiseks uurisin küsitluses, millistest poodidest ostetakse enim lasteraamatuid 2023. aasta seisuga. Populaarseimaks osutusid üldlevinud raamatupoeketid Apollo (74,3%) ning Rahva Raamat (68,6%). Umbes pooled vastajatest ostavad

lasteraamatuid ka supermarketitest (54,6%) või veebipoodidest (48,6%). Ligi neljandik külastab selleks antikvariaate (27,1%) ja kirjastuste esinduspoode (21,4%). Kõige vähem ostetakse lasteraamatuid muuseumipoodidest (5,7%), mis on eeldatav tulemus. Vaatlusel Eesti Rahva Muuseumis, Eesti Arhitektuurimuuseumis, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumis ning Tartu Linnamuuseumis tuli tõdeda, et meenepoe raamatuvalik lastele on kesine või olematu. Erandiks küllaldase sortimendiga Tartu Mänguasjamuuseumi meenepood, mille peamine sihtgrupp on väikelapsed. Teoreetiliselt saab kõikides eelmainitud muuseumite poodides turundada lasteraamatuid, mis on Eesti-teemalised.

Ostjaskonna täpsemate eelistuste välja selgitamiseks palusin märkida etteantud valikust atraktiivseimad märksõnad väikelaste raamatu puhul. Vastajad pidasid kõige mõjukamaks teguriks väikelaste raamatu puhul üldhariduslikku sisu (71,4%) ja esteetilist välimust (62,9%). 58,6% vastajatest kvaliteeti või vastupidavust, 48,6% kultuurset sisu ning väikseim grupp (32,9%) Montessori meetodeid. Ent täiendav küsimus „Kuidas oled rahul Montessori meetodeid järgivate väikelaste raamatute pakkumisega turul“ andis tulemuseks, et üle poolte (61,4%) vastanutest tunneb teema vastu huvi ning 17,2% soovib, et raamatuid oleks rohkem. 5,7% on praeguse turu seisuga rahul, kuid sellest saame järeldada, et ka need inimesed on Montessori raamatute sihtgrupp. Küsitlusele vastanutest 15,7% ei huvitu Montessori pedagoogikast, ehk selle ostjaskonna puhul nõudlus puudub.

Antud nišitoote turu määratlemiseks uurisin lisaks, kui palju oleks inimesed nõus maksma laste disainraamatu eest. 8,6% on nõus maksma koguni kuni 25 eurot, 25,7% kuni 20 eurot. Valdavale osale (48,6%) on taskukohane soetada selline raamat kuni 15 euro eest ning 17,1% vastanutest ei soovi kulutada üle 10 euro.

Küsitluse tulemusel võib oletada, et raamatu „Eesti disainiklassika maimikutele“ ostjaskond on 30–39-aastane naine, kes soetab raamatu üldlevinud raamatupoeketist oma 1–3-aastasele lapsele või soovib seda kinkida kellelegi teise lapsele. Sealjuures ostu mõjutab sihtrühma puhul kõige paremini üldharidusliku sisu turundamine, kuid ka Montessori pedagoogika turunišš äratub ostlejates huvi.

3.5. Inspiratsioon

Disainiklassikat tutvustava pappraamatu kontseptsiooniga käis esimesest etapist kaasas idee bauhausilikust visuaalist. Erialaõpingute käigus on mulle enim mõju avaldanud kunstiajaloo loengud ning sealhulgas suurt huvi tarbedisaini vastu tekitanud just Bauhausi toodang, mis on ka Eesti disaini mõjutanud. Märgilisteks omadusteks on siin just minimalistlik, puhas ja sümmeetriline lähenemine ning ka erksate toonide kasutus. Kuna raamatu teemakäsitus on eelkõige hariduslik, pidasin vajalikuks raamatu sisus hoida lakoonilist stiili. Küll aga väikelaste tähelepanu haaramiseks on oluline esitleda disainiklassikat võimalikult laiast ning kontrastsest värvispektrist. Montessori meetodi rakendamiseks otsustasin vältida täielikult illustratsioonide kasutust ning esitleda Eesti disainiklassikat fotomaterjalina.

Kuigi väikelapsele on käepärane pigem väiksem formaat, siis tuleks arvestada, et raamat paistaks silma kaupluses ning köidaks ka väikelast koduriiulil. Eeskujuks said mulle eelkõige sümmeetrilised 18×18 ning 20×20 cm ruuduformaadis lasteraamatud, milles on pildid suured ja detailirohked.

Inspiratsiooni kogumiseks palusin sihtgrupi küsitluses vastajatel tuua näiteid esteetilistest lasteraamatutest. Mainiti mitmeid eelmisel sajandil välja antud lasteraamatuid ning vastustest selgus korduvalt, et enim soovitakse näha arusaadavat, selgete piltidega sisu, mis ei stimuleeriks last üle. Toodi välja ka hea trükikvaliteet, naturaalse- või erksate värvide kasutus ning läbimõeldud kirjastiil ja suurus.

Kõige eelneva koondamiseks oli vajalik koostada meeleolutahvel (lisa 8).

3.6. Disainiklassika valiku etapid

Käesolevas alapeatükis kirjeldan raamatus esitletava disainiklassika väljavalimise protsessi. Kuna raamatu trükiväljundiks olen valinud pappraamatu formaadi, on sellest olenevalt lehekülgede ning seega ka esitletavate objektide arv piiratud. Disainiklassika mõiste on aga lai ning sellesse kategooriasse võib liigitada loendamatu arv esemeid erinevatest ajastu-, materjali- ning disainivaldkondade alamkategooriatest. Algmaterjali kogumisest lõpliku selektsiooni koostamiseni läbisin mitmeid etappe, millest igaüks mängis olulist rolli.

3.6.1. Isiklik kokkupuude ja nostalgia

Lapsepõlv 1990. aastatel on nüüdseks jäänud piisavalt kaugeks, et sel kümnendil kodudes laialt levinud disain on nüüd muutunud klassikaks. Esimeseks kokkupuuteks disainiklassikaga võib lugeda juba katsikuks kingitud Leida Ilo disainitud Tallinna Juveelitehase hõbelusikat. Pea igas lasteaias leidis veel mööblivabriku Standard lastemööblit ning mängiti Salvo või Norma toodetud leludega. Maakodudes oli säilinud pudenevaid tootmiskoondise Polümeer vahtkummist mänguasju ning veel tänapäevalgi pärandatakse järgmistele põlvedele Tartu Kaubandusliku Inventari Tehase suitsupääsukestega klotsikomplekte. Jõuludel vormiti piparkooke ikka Plastmasstoodete Katsetehase valmistatud vormidega ning esikukapi põhjas võis kohata kolletunud Salvo suusasaapaid. Igas kodus oli hulganisti Tarbeklaasi.

Esimesed ideesähvatused raamatus esitletavatest esemetest tekkisidki lapsepõlve kokkupuute baasilt. Näiteks minu pedagoogidest vanavanemate ühist kirjutuslauda valgustas ligi nelikümmend aastat erkrohelise kupliga Estoplasti toodetud lamp, millel on selle tunnusliku väljanägemise tõttu minu jaoks tugeva nostalgilise väärtuse. Ka hilisemal disainiklassika vaatlusel pöörasin rohkem tähelepanu ning uurisin põhjalikumalt taustinfot esemete kohta, mis olid varasemast tuttavad.

3.6.2. Disainiklassika vaatlus

Kuna kõige põhjalikuma ülevaate Eesti disainiklassikast saab Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi näituselt „Sissejuhatus Eesti disaini“, pidasin kogu lõputöö tegemise vältel äärmiselt vajalikuks selle korduvalt külastada. Selleks, et formuleeruksid konkreetsemad ideed raamatus esitlevatest objektidest, oli tarvis pöörata muuseumis tähelepanu kõikidele kättesaadavatele detailidele: märkida üles tootjad, toomisaastad, disainerid ning kõik muu info, mis võib osutada tarvilikuks.

Maimikute otseseks kõnetamiseks pidasin oluliseks välja selgitada, kas Eestis on disainitud ning toodetud mänguasju, mis kvalifitseeruks disainiklassika kategooriasse. Tartu Mänguasjamuuseumi eksponaatide vaatluse (26. märtsil 2023) tulemuseks kujunes Eesti disainiklassika mänguasjade kategooria kandidaadiks tootmiskoondise Polümeer

vahtkummist mänguasjade selektsioon ajavahemikust 1940–1991. Meilivahetuses teadur Helena Graubergiga (2023) selgus, et Polümeeri mänguasjad tegelikult väikelastele ei kõlvanud ega vastanud standarditele, kuna need olid karvastatud ja tootmises oli kasutatud ebasobivaid värve.

Disainiklassika kandidaadiks osutus ka puidust klotside komplekt „Õpi lugema ja arvutama!“, mis on toodetud 1969. aastal ETKVLi Tartu Kaubandusliku Inventari Tehases. Vanemmeister Kalev Rahe on maininud, et 1970. aastal toodeti Nõukogude Liidus mänguasju põletusmeetodil ainsana Tartu Kaubandusliku Inventari Tehases. Mänguklotse eksporditi üle Nõukogude Liidu ning ka Itaaliasse, Prantsusmaale, Soome, Norrasse ja Saksamaale (Säde, 1970).

3.6.3. Kohtumised

24.03.2023 kohtusin Eesti Disainerite Liidu presidendi Ilona Gurjanovaga, et arutelu tulemusel selgitada välja peamised Eesti disainiklassikaks kvalifitseeruvad esemed. Selle tarbeks sai analüüsitud Eesti Disainerite Liidu infobaase ning vabas vormis märgitud üles olulisemad Eesti tootedisainerid koos nende loominguga. Eelkõige oli see kohtumine kasulik veel tänapäevalgi tootmises olevate suurte müügiartiklitega esemete kaardistamisel, kuid ka ikooniliste Eesti disainerite (Maile Grünberg, Tarmo Luisk, Bruno Tomberg, Jaanus Orgusaar jt) kinnitamisel.

31.03.2023 toimunud kohtumisel Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi direktori Kai Lobjakaga tutvustasin enne kokku pandud valikut Eesti disainiklassikast ning arutelu tulemusel parandasime nimekirja. Uurisin lisaks spetsiifiliste objektide taustalugu ning kinnitasime esemed, mis on tugevad kandidaadid raamatus esitlemiseks. Vaatlesime kogu valiku üldmuljet ning jälgisime, et oleks esindatud etteantud piirides võimalikult lai sortiment erinevaid tootjaid, disainereid, materjale, värve, tootegruppe ning kümnendeid.

3.6.4. Küsitlus

Sihtrühma küsitlusest selgus, et kõige rohkem väikelaste raamatute ostjaid on vanuses 30–45. See tähendab, et peamine sihtgrupp on sündinud aastatel 1975–1993. Sellel perioodil toodeti ning samuti oli veel varasemast ajast kasutuses hulgaliselt tarbeesemeid, mida tänapäeval nimetame disainiklassikaks.

Selleks, et selgitada välja sihtrühma seos raamatus esitletavate objektidega, lüüsi küsitlusele kaheksa eset disainiklassikast. Selgus, et kõige rohkem vastajaid (91,3%) tunneb Bruno Tombergi 1974. aastal kujundatud elektrikütteradiaatorit, mida tootis Volta tehas ligi poolemiljonilises tiraažis (Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, 2020). Samuti on enamik vastajaid (88,4%) kokku puutunud puidust täheklotsidega „Õpi lugema ja arvutama!“. Eelmiste esemetega populaarsuselt samale joonele (84,1%) jäi ka mööblivabriku Standard toodetud tüüpiline nõukogudeaegne lastetool. Kõige vähem kokkupuudet (30,4%) on küsitluse vastajatel Bruno Vesterbergi disainitud Vana Tooma suveniirlambiga.

3.6.5. Tulemus

Keskendusin peamiselt tarbedisainile, mis on olnud masstootmises, ning seega suurema tõenäosusega on raamatu ostja sellega varem kokku puutunud. Masstoodangust on säilinud vähe esemeid 20. sajandile eelnevast perioodist ning seetõttu keskendusin disainobjektide valikul ajavahemikule 20. sajandi algusest kuni käesoleva millenniumi algusaastateni. Suuremalt jaolt osutusid valituks tooted, mis on Eestis saanud kultuslikuks oma müügiartiklite poolest, et tekitada sihtrühmas (raamatu ostjas) huvi esemete taustainfo vastu, kuid esitletud on ka uuema ajastu disaineesemeid. Raamatus eksponeeritavate objektide arvulise piirangu tõttu pidasin oluliseks esindada võimalikult laia sortimenti tootegruppidest ning jälgida, et ka tootjad ei korduks. Erilist tähelepanu pöörasin sellele, et raamatusse oleks kaasatud tooted, millel on ikooniline disainer või oluline roll Eesti disainiajalooos. Mitmeid valituks osutunud esemeid toodeti enam kui ühes värvitoonis ning seda sai arvestada raamatus võimalikult laia värvispektri esitlemisel. „Eesti disainiklassika maimikutele“ raamatu sortimenti kuuluvad:

1. Tootmiskoondise Norma elektronmuusikariist Pille
2. Maile Grünbergi disainitud mööblivabriku Standard tugitool
3. A. M. Lutheri mööblivabriku paindevineerist kohver
4. Lea Sonni disainitud tootmiskoondise Polümeer vahtkummist mänguasi
5. Tartu Mööblikombinaadi kiikhobu
6. Eino Mäelti disainitud Tarbeklaasi vaas Ama
7. Bruno Vesterbergi disainitud Estoplasti suveniirlamp Vana Toomas
8. Tarmo Luisu disainitud lamp Bubble Boy
9. Maria Rästa disainitud taburet Tibu
10. Ilmi Glikmani disainitud plastmasstoodete vabrik Salvo munahoidja
11. Astrid Tiitsi dekoreeritud Nikolai Langebrauni Portselanitööstuse Muhu Männa serviisist kann
12. ETKVLi Tartu Kaubandusliku Inventari Tehase klotsid „Õpi lugema ja arvutama!“
13. Bruno Tombergi disainitud Volta tehase elektriradiaator Termo-2

3.7. Trükimaterjalide valik

Trükimaterjalide esmaseks eeskujuks võtsin 1975. aastal välja antud Julius Oro „Muna“ kordustrukki (lisa 9), mis on valmistatud 2017. aastal Tallinnas tegutsevas Just Printi trükikojas. Isiklik kogemus näitab, et see raamat on maimiku kasutuses säilinud nelja aasta jooksul märgatavalt paremini kui muud pappraamatud. Uurimisel selgus, et Eestis on pappraamatute tiražeerimisvõimalused äärmiselt piiratud ning Just Print on aastal 2023 üks väheseid trükikodasid, kelle poole pöörduda. Seda kinnitas ka meilivahetus Tallinna Raamatutrükikoja, Kroonpressi ning Paketti raamatutrükikojaga.

Sihtgrupi küsitluses uurisin, kuidas ostjaskond rahuldub väikelaste pappraamatute kvaliteediga. 38,7% vastajatest märkis, et raamatud kipuvad lapse kasutuses kiirelt lagunema. 32% vastas, et raamatud püsivad kaua heas seisukorras ning 29,3% ei oska raamatu kvaliteedile tähelepanu pöörata. Küsitlusest võib järeldada, et kolmandik sihtrühmast peab väikelaste pappraamatute kvaliteeti probleemseks. Ebakvaliteetseteks näideteks toodi peamiselt pappraamatuid, mis on trükitud Hiinas. Täpsustustati, et põhiliselt

rebenevad köitest lahti raamatu kaaned või liigutatavad klapid. Kehvaks peeti raamatute puhul ka teravaid ja väljaulatuvaid nurki ning lamineerimata või mattlaminaadiga lehekülgi, kuna on sealt plekke raske- või võimatu eemaldada. Kvaliteetseteks näideteks toodi mitmel korral Julius Oro „Muna“ ning ka teisi samas trükikojas või tehnikas valmistatud raamatuid, nagu Vilma Parbo „AB mudilastele“. Täpsustuseks toodi hea kvaliteedi näitajaks paks köitepapp, mis tagab selle, et küljed ei rebeneks või painduks, kui väikelaps raamatut lehitseb.

24.03.2023 toimunud kohtumisel Just Printi trükikojaga tutvusin pakutavate teostusvõimaluste ning materjalidega. Trükikoja portfoolio näidetel selgitasime välja erinevate raamatute positiivsed ja negatiivsed parameetrid. Näiteks tavapärasest paksema köitepapi valik seab piirangud raamatu lehekülgede arvule. Selles trükikojas toodetava, kalinguriga kaetud köite rebenemise vältimiseks ei tohiks raamat olla soovituslikult paksem kui kolm sentimeetrit. Nii kaasi kui sisu on võimalik katta erineva iseloomuga laminaadiga. Sõrmejälgedele ja plekkidele on vastupidavamad liivalaminaat ning läikiv laminaat, *soft-touch* ja tavaline mattlaminaat vähem. Tuleb ka arvestada, et olulised kujunduselemendid raamatu kaanel ei jääks köite lähedale, kuna see valmib käsitsi ning tekstiiliga kaetav ala võib sentimeetri ulatuses varieeruda. Materjalide valikul on oluline silmas pidada, et igasugune erilahendus ja materjal lisab raamatu ühikule märgatavalt hinda ning tuleks varakult arvestada, milliseks kujuneb raamatu lõppmaksumus sihtrühma jaoks.

3.8. Tööprotsess ja tulemus

Raamatu kujundamise praktilist tööd alustasin programmis Adobe InDesign 2022. Esmalt sai paika pandud raamatu 16 leheküljest koosnev dokumendipõhi (sealhulgas kaaned) koos 180 × 180 mm formaadi ning trükikoja määratud trükifaili nõuetega. Lehekülgede arv tulenes sellest, et materjalina on kasutuses tavapärasest paksem 1,0 mm köitepapp, mis annab raamatule rohkelt mahtu.

Montessori meetodit arvestava väikelaste raamatu toetamiseks on raamatu kujundamisel kasutatud fotosid, mille töötlemisel programmis Adobe Photoshop 2022 jälgisin, et tulemus jääks tõetruu ning puhas. 13 pildist koosnev materjal pärineb Eesti muuseumite digiarhiividest ja antiigipoodide kataloogidest. Kõikide fotode jaoks on olemas

kasutusluba. Valitud disainiklassika selektsioonist puuduolev pildimaterjal on toodetud Ö-studios koostöös Siim Parisooga, kasutades Sony a6500 kaamerat. Raamatus on esitletud ka esemeid, mille praktiline eesmärk võib puhtalt tootefotona jääda väikelapsele arusaamatuks. Selle vältimiseks valmisid toodetest fotolavastused (lisa 10), mis on monteeritud kokku Adobe Photoshopi abil. Esemete veelgi paremaks esiletoomiseks on kohati kasutatud UV-kohtlakki ning raamatu sisukülgede põhjaks kergelt beež toon, sest sellisel viisil eristuvad objektide valged detailid taustast.

Pildimaterjali tutvustav tekstiplokk on raamatu väliskülje järgse joondusega ning asetseb fotode kohal. Kuigi esialgsete ideekavandite puhul oli ette nähtud osa teksti piltide alla, siis lõpplahenduse puhul on ruumi kokkuhoid suurem ning selle arvelt võimalik näidata tootefotosid suuremalt.

Disainiklassikat esitlevate külgede tekst sisaldab 30-punktilises kirjas eseme nimetust ning selle kaheksapunktilist taustainfot, mis on mõeldud eelkõige raamatu kaasvaatlejale. Väikelapse raamatu kohaselt on peamine fookus nimisõnal ning seetõttu on tekstiplokkid omavahel eristatud lisaks punktisuurusele ka värvitooniga. Küljel asetseva foto ning nimisõna omavaheliseks seostamiseks on kasutatud neid ühendavaid värvitoone (lisa 11).

Esemete tutvustamisel on välditud teisejärgulise info esitlemist, kuna väikelapsed kipuvad paluma kõikide tekstide ette lugemist (Rang, 2023). Selleks, et vältida raamatu igakordsel lehitsemisel lapsega sama dialoogi tekkimist, on viidud eelkõige täiskasvanule mõeldud kõrvaline info koos fotode indeksiga raamatu viimasele sisuküljele.

Esimeste tähtede ning sõnade õppimise toetamiseks on kasutatud kahte *sans-serif*-kirjatüüpi (lisa 12). Nendest esimene on GT Eesti, mis on valminud Anatoly Schukini 1947. aastal loodud kirjatüübi Zhurnalnaya Roublennaya põhjal (Grilli Type, 2016). See kirjatüüp oli Nõukogude Liidus alternatiiv Futura kirjatübile ning seda kasutati laialdaselt nii tootmiskoondiste kataloogides kui ka lasteraamatutes (Sakk, 2016). GT Eesti kirjatüüp on esindatud „Eesti disainiklassika maimikutele“ raamatu nii väliskaantel kui ka sisus esemete nimetamisel. Otseseks raamatu temaatikaga haakumiseks on valitud teiseks kirjatübiks 2016. aastal Eesti brändi disainitiimi ning ühe edukaima eestlasest fondilooja Anton Kooviti loodud Aino. Kuigi mainitud kirjatüübi edulugu pole veel pikas perspektiivis ajaliselt mõõdetav, esindab see kirjatüüp siiski omas kategoorias Eesti disaini. Raamatus on Aino kirjatüüpi kasutatud väiksemate tekstide esitlemisel.

Kaane kujunduses sai määravaks köidet katva kalinguri toon. Kuna trükikoja pakutav värvivalik oli kitsas ning tekstiiliga kaetav ala ebamäärane, sai sujuva ülemineku tekitamiseks esmalt valitud must toon nii kalingurile kui ka kaane põhjale. Sünge üldmulje vältimiseks on kaanel esindatud erivärviliste kujunduselementidena raamatu sisust pärinevaid tootefotosid, millele on lisatud monotoonsed ülekatted. Teravavormilist GT Eesti kirjatüüpi tasakaalustavad pehmete vormidega kujunduselemendid, mis on esikaanel toodud esile kohtlakiga ning tagakaanel aitavad siduda kujundusse kõrvalisi objekte, nagu näiteks triipkood või kirjastaja logo. Viimase muudatusena enne trükikotta saatmist lisandus raamatute kaantest ka heledapõhjaline versioon, mille köide on kaetud naturaalses beežis toonis kalinguriga.

Kaante puhul on kasutatud esialgsete prototüüpide jaoks liiga kulukaks kujunenud liivalaminaadi asemel *soft-touch*-laminaati ning sisukülgedel matti laminaati. Kuigi lamineeritud papp on juba iseenesest tekstuurne, on raamatu põhjadele läbivalt kujunduselemendina lisatud ka *grain*-tekstuur.

Pärast trükikojast raamatu prototüüpide (lisa 13) kätte saamist võib kinnitada, et tulemus vastab ootustele ning marginaalseid muudatusi suurema tiražeerimise puhul pole vajalik teha. Raamatu valmimist juhendanud Maris Kaskmanni kommentaar on järgmine: „Kohtlakk on täiesti omal kohal, kõik on maitsekas ja ütleks ka, et raamat on ajatu kujundusega. Minu silmis on see hea saavutus, seda raamatut võib julgelt järgnevat aastat müüa, kartmata, et disain vananeb, nagu trendikate kujundustega juhtub.“

Samuti töötab kaante puhul nii heleda- kui ka tumedapõhjaline versioon, mis annab võimaluse potentsiaalsele kirjastajale või sihtgrupile seda mitmeti presenteerida. Võimalik on kasutada ka eri toonides raamatukaasi eesti- ning ingliskeelse tiraaži välja andmiseks, mis tuleks eriliselt kasuks muuseumipoodides.

KOKKUVÕTE

Lõputöö teoreetilises osas analüüsin ja defineerin Eesti disainiklassikat ning uurin, milline on Montessori-meetodit toetav väikelaste raamat. Selle tulemusel valmisid praktilise osana raamatu „Eesti disainiklassika maimikutele“ prototüübid.

Uurimise alla võtsin küsimuse, mis kvalifitseerub disainiklassikaks ning mida võiks pidada selle autentseks esindajaks Eestis. Selgub, et eelmisel sajandil kopeeriti välismaist disaini süstemaatiliselt ning seetõttu on suur osa eestlasi toetanud enese teadmata sisuliselt plagiaati. Ent teisest perspektiivist lähenedes võib tõdeda, et kopeerimine on ajalooliselt andnud Eesti disaineritele positiivseid mõjutusi ning suuniseid, millele saame tänapäeval tänulikud olla.

Et arvestada raamatu kujunduses Montessori pedagoogika lähenemist, analüüsin, milline võiks olla Montessori-sõbraliku väikelaste raamatu nii teemavalik, tüpograafia kui ka esteetiline pool. Valminud „Eesti disainiklassika maimikutele“ sobib Montessori konteksti eelkõige visuaalsetes parameetrites, kuna välditud on täielikult illustratsiooni ning fantaasia kasutust. Lisaks on viidud igasugused kõrvalised tekstid raamatu viimasele küljele, mis ei veeretaks sagedasel raamatu vaatamisel mõttelõnga samas suunas ning soosiks iga kord uue dialoogi tekkimist lapse ja täiskasvanu vahel. Ka teemavalik on Montessori pedagoogikat toetavalt praktiline: kohalik, kultuurne ning kinnistab ühe reaalse valdkonna teadmisi.

Raamatu valmimise protsessi kirjeldavas peatükis selgub, et sihtgrupp ja vajadus sellise raamatu järele on Eestis olemas, kuigi midagi sarnast pole teadaolevalt varem välja antud. Põhjalike etappide läbimise tulemusel on jõudnud raamatusse eeskujulik valik Eesti disainiklassikat, mis võiks visuaalselt äratada väikelapses huvi ning tekitada täiskasvanus nostalgilisi seoseid. Prototüüpide trükised vastavad oodatud tulemusele, erinevusega, et suure tiraaži puhul on õigustatud *soft-touch*-laminaadi asemel liivalaminaat, kuna see on vastupidavam ega näita välja kriimistusi.

Kokkuvõtteks saab tõdeda, et kuigi esialgu võib tunduda väikelaste jaoks papp-pildiraamatu kokkupanek lihtne kontseptsioon, on mul äärmiselt hea meel, et raamat valmis lõputööna, kuna see toetas põhjaliku teoreetilise tausta läbitöötamist. Eesti disainiklassikast raamatu

koostamine eeldab eksimatuid teadmisi sellest valdkonnast, ning tänu välismaisete mõjutuste uurimisele sai esialgsest raamatus esitlevast selektsioonist välistatud suur osa esemeid, mida tegelikult Eesti disainiklassikaks nimetada ei saa.

Suurimad raskused lõputöö puhul olid seotud teoreetilise taustaga, mille uurimise käigus avastasin, et minu varasemad teadmised on palju pinnapealsemad, kui arvasin. Tänapäeval on saadaval hulganisti eestikeelset materjali, mis tutvustab Eesti tootedisainiajalugu ning Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum on andnud ka välja seeria erinevate meistrite autoriraamatuid nende loodud „klassikutest“, kuid termin „disainiklassika“ kui tervik on selle subjektiivsuse ning Eesti lühikese disainiajaloo tõttu vähem kasutusel. Seetõttu olen võtnud raamatu autorina vabaduse kättesaadavatest materjalidest täienenud teadmiste baasil esitleda raamatusse valitud objekte kui disainiklassikat. Suur osa infot Eestis loodud disaini kohta on veel kättesaamatu ning paljud esemete tootmisega seotud inimesed jäänud vanaks või surnud. Vähe on Eesti disainiloo kirjeldamisel saanud fookust lastetoodete valdkond. Oma raamatuga soovin pöörata tähelepanu ning avada diskussiooni sel teemal.

Lõputöö valmimisel soovin tänada eelkõige juhendajaid Ilona Gurjanovat ning Maris Kaskmanni, kes andsid vajalikke suuniseid. Samuti tänan ka Kai Lobjakat, Helena Graubergi ning Marilyn Rangi, kellega konsulteerimine oli samuti suureks abiks raamatu valmimisel.

SUMMARY

Creation of the book “Estonian design classics for toddlers”

Becoming a first-time parent in 2018 opened a new category of consumer goods for me and switching from design studies into the world of children’s products was an extremely significant leap. As an infant nor toddler doesn’t have taste preference of their own, a parent has complete freedom in shaping the environment surrounding their child during the first few years. This includes toys, clothing, safety products, transportation, feeding equipment, children’s furniture and educational materials. Although the variety of children's products on the market is extremely large, there may still be gaps, and for me, this was evident in the field of picture-board books for toddlers which on the current Estonian market generally revolve around the same topics. Therefore, I set out to fill this niche myself.

As a result, the aim of this thesis is to create a picture-board book prototype for toddlers introducing Estonian product design icons. Theme of the book is largely based on my personal interest in product design. However, in order to combine pleasant topics with necessary, the theme is applied to the context of board books for toddlers that follow the Montessori method. Since the topic of the book can be considered educational, the theoretical and practical parts of the thesis are closely related to each other.

Although the book's subject matter may seem too complex for a small child, it should be noted that for a toddler, it is a completely ordinary cardboard book made for introducing everyday items and learning colours or words. We can only assume that these visuals represented in the book will be imprinted in the memory of a child and connecting them with design will come later in life. The main goal is to initiate a dialogue between the child and the adult, who can tell the background story of these items from their childhood.

In order to provide background information and to obtain material for the practical part, the theoretical aspect analyzes Estonian design classics as a whole and examines what a Montessori-friendly board book for young children should be. The first chapter defines design classics and establishes the hypothesis: what is authentic Estonian design? By providing concrete examples, the study investigates how the outside world has influenced and shaped Estonian design, especially during the Soviet period. Theoretical background

will reveal the limits of products, which cannot be presented as Estonian design classics in the upcoming book. The second part of the thesis describes the stages of creating the book. This involves a thorough process of selecting the objects presented in the book and examining whether and under what conditions this book would sell in the Estonian market. Since the printing materials for the book's concept have already been defined, the study will explore the possibilities and limitations that must be considered in this field. The entire practical part describes creating of the book prototype from the idea concept to the finished result, which can be presented to a potential publisher.

KASUTATUD ALLIKAD

- Allikvee, K.-K. (2018). Montessori pedagoogika – mis see on? – *Eesti Montessori Ühing*. [WWW] <https://www.montessorieesti.ee/et/blogi/teooria/111-montessori-pedagoogika> (10.04.2023).
- Aruoja, V. (1968). Made in Estonia [Film] – *ETV, ERR* [WWW] <https://arhiiv.err.ee/video/vaata/made-in-estonia> (01.04.2023).
- Baumann, V. (2017). Soome disaineri legendaarne konjakitool väärrib uuendamist. – *Maakodu*, 19. september, URL (02.03.2023) <https://maakodu.delfi.ee/artikkel/79548662/soome-disaineri-legendaarne-konjakitool-vaarib-uuendamist>
- Berry, C. (2020). Design Classics. – *Medium* [WWW] <https://craigberry93.medium.com/design-classics-ed2be0b1ed0a> (27.03.2023).
- Bessemans, A. (2016) Typefaces for Children’s Reading. – *TMG Journal for Media History*. [WWW] https://www.researchgate.net/publication/341283230_Typefaces_for_Children’s_Reading (01.05.2023).
- Davies, S. (2016). Books for montessori children. – *The Montessori Notebook*. [WWW] <https://themontessorinotebook.com/books-for-montessori-children> (10.04.2023).
- Davies, S. (2019). *The Montessori Toddler. A Parents Guide to Raising a Curious and Responsible Human being*. New York: Workman Publishing.
- Dumiak, M., Läkk, E., Gurjanova, I. ja Lobjakas, K. (2018). *Woods and the Sea*. Tallinn: Estonian Association of Designers.
- Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, (2020). Sotsiaalmeedia postitus [WWW] <https://www.facebook.com/Disainimuuseum/photos/a.3598386126839077/3850301874980833/?type=3> (02.04.2023).

- Fehlbaum, R. (2009). The Original. – *Vitra*. [WWW] <https://www.vitra.com/en-be/magazine/details/the-original> (02.05.2023).
- Grilli Type, (2016). GT Eesti. [WWW] <https://gt-eesti.com/> (09.04.2023).
- Gurjanova, I., (2021). Eesti disain. – *Disainiöö*. [WWW] <https://2021.disainioo.ee/eesti-disain.html> (02.04.2023).
- Gurjanova, I. (2014). Eesti disainist. – *Eesti Disainerite Liit*. [WWW] <https://www.edl.ee/eesti-disainist/> (29.03.2023).
- Gurjanova, I. ja Karro-Kalberg, M. (2021). Disainiöö korraldaja Ilona Gurjanova: Eesti disain on moodi läinud. – *ERR, kultuur*, 20. september, URL (02.04.2023) <https://kultuur.err.ee/1608344204/disainioo-korraldaja-ilona-gurjanova-eesti-disain-on-moodi-lainud>
- Korv, N., Lobjakas, K. & Paulus, K., (2001). Head (Nõukogude) Eesti asjad. – *Postimees*, 8. aprill, URL (04.04.2023) <https://www.postimees.ee/1860825/head-noukogude-eesti-asjad>
- Kumu kunstimuuseum, (2021). „Kunst on disain on kunst“ saalivihik. – *Eesti Kunstimuuseum, Kumu kunstimuuseum*. [WWW] https://kunstimuuseum.ekm.ee/wp-content/uploads/2020/11/Kumu_Kunst-on-disain-on-kunst-saalivihik.pdf (20.04.2023).
- Lepik, H. (1934). Tarbe- ja kujutavast kunstist [Kunsti album].
- Lepik, H. (2018). Tarbe- ja kujutavast kunstist. Rmt: Tööstuskunstist tootedisainini: artikleid 1934–2018 Disainiraamat nr 6. Karin Paulus. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia Kirjastus, lk 16–17.
- Lobjakas, K., (2023). Kust see tuleb, mida koguda? – *Sirp*, 14. aprill, URL (14.04.2023) <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c6-kunst/kust-see-tuleb-mida-koguda/?fbclid=IwAR3BlbY4raa7DMpRClfory0K4UD3lSczXSAcZDRcfNIr-QnigKk5n0a6OIs>
- Lobjakas, K. (2021). Sissejuhatus Eesti disaini. – *Tuglase Selts*. [WWW] <https://www.tuglas.fi/sissejuhatus-eesti-disaini> (28.03.2023).

- Lobjakas, K. (2021). Videoseminar „Praktilised kunstid. Ideed ja dilemmad minevikust“. – *Sa Eesti Kunstimuuseum*. [WWW] <https://www.youtube.com/watch?v=vykYINYtFKI> (02.04.2023)
- Lobjakas, K. (2006). Vana Toomas ja mumm – nõuka-aja eestlaste lemmiklambid. – *Õhtuleht*, 2. märts, URL (08.04.23) <https://elu.ohhtuleht.ee/192777/vana-toomas-ja-mumm-nouka-aja-eestlaste-lemmiklambid>
- Lobjakas, K. (2007). Tarbekunst, tööstuskunst ja disain. – *Sirp*, 16. märts, URL (02.04.2023) <https://sirp.ee/s1-artiklid/c6-kunst/tarbekunst-t-stuskunst-ja-disain/>
- Lobjakas, K., Paulus, K. (2012). Mis on ühist baltimaade disainis? – *Eesti Ekspress*. 15. veebruar, URL (03.04.2023) <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/63903591/mis-on-uhist-baltimaade-disainis>
- Paulus, K. & KesKus (2008). Kas te mäletate oma istekohta? – *Ajaleht KesKus*, 17. oktoober, URL (22.04.2023) <http://kes-kus.ee/kas-te-maletate-oma-istekohta-karin-paulus-tuletab-meelde-uhe-soomlase-disainiimet-mis-leidis-koha-paljude-noukogude-kodanike-tagumiku-all-lugu-ilmub-koostoos-kultuuriportaalika-kirikiri/>
- Paulus, K. (2011). *Tootedisain. Asjad minu elus*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia.
- Pärn, M. (2003). Kiri disainieelsest Eestist. – *Maja*, nr 1.
- Pärn, M. (2018). Kiri disainieelsest Eestist. – Rmt: Tööstuskunstist tootedisainini: artikleid 1934–2018 Disainiraamat nr 6. Karin Paulus. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia Kirjastus, lk 122–125.
- Sakk, I. (2016). Zhurnalnaya Roublennaya: A Poor Man’s Futura [WWW] <https://fontsinuse.com/uses/12774/zhurnalnaya-roublennaya-a-poor-man-s-futura> (12.04.2023).
- Strizver, I. (2005). Typography for Children [WWW] <https://www.fonts.com/content/learning/fyti/situational-typography/typography-for-children> (12.03.2023).

Sikk, M. (1970, 6. mai). Pildidoominost konstruktorini. – *Säde: lasteleht* nr 36, lk 2, URL (27.03.2023) <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=sadelasteleht19700506.2.4&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA----->

Tallinna Linnaarhiiv. (2019). Sotsiaalmeedia postitus [WWW] <https://www.facebook.com/551068118254360/posts/salvo-kelk-ehk-salvokas1969-aastal-ilmus-plastmasstoodete-vabrik-salvo-tellimuse/2645836492110835/> (01.04.2023).

Tamil Montessori. (2021). What makes a children's book Montessori aligned [WWW] <https://www.tamilmontessori.com/post/what-makes-a-children-s-book-montessori-aligned> (08.04.2023).

Tetterman, L. (2017). Milline on Montessori-sõbralik raamat väikelapsele? – *Eesti Montessori Ühing*. [WWW] <https://www.montessorieesti.ee/et/blogi/kodus/32-milline-on-montessorisobralik-raamat-vaikelapsele> (08.04.2023).

Viilup, K. (2021). Kumu uus näitus uurib kunsti ja disaini põiminguid Nõukogude Eestis. – *ERR kultuur*, 12. mai, URL (14.04.2023) <https://kultuur.err.ee/1608209812/galerii-kumu-uus-naitus-uurib-kunsti-ja-disaini-poiminguid-noukogude-eestis>

Äripäev. (2019). Estoplasti järeltulija 4room – Eesti valgustrendide eestvedaja. – *Äripäev*, URL (09.04.2023) <https://www.aripaev.ee/juubel/2019/01/31/estoplasti-jareltulija-4room-estesti-valgustitrendide-eestvedaja>

Gurjanova, Ilona. (2023). Vestlus. 24. märts, Tallinn.

Grauberg, Helena. (2023). Meilivestlus. 28. märts.

Lobjakas, Kai. (2023). Vestlus. 31. märts, Tallinn.

Nigul, Jaak. (2023). Telefonivestlus. 8. mai.

Postimees Kirjastus. (2023). Meilivestlus. 22. märts.

Rang, Marilyn. (2023). Vestlused. Märts-aprill, Tartu.

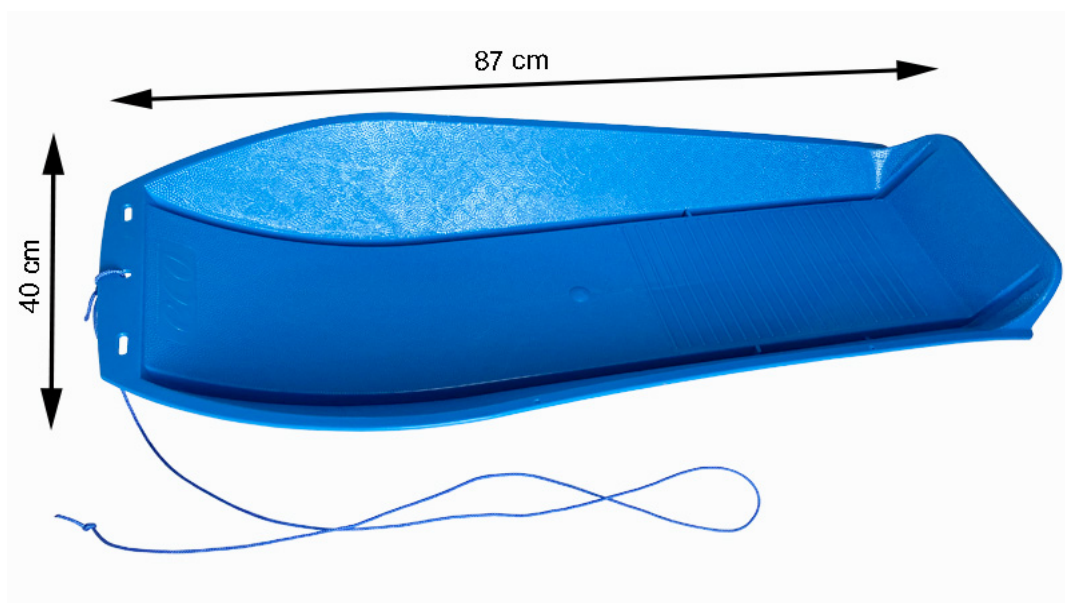
LISAD

Lisa 1. Sarvis OY ja Salvo kelgu võrdlus

L 1.1. Sarvis Oy kelk

Foto: <http://tuumat.blogspot.com/2012/12/pulkkakatsaus.html>

L 1.2. Salvo kelk

Foto: <https://aluoja.ee/toode/kelk-salvokas/>

Lisa 2. Louis Poulseni ja Estoplasti laualambi võrdlus

L 2.1. Louis Poulseni 1970.–1979. aastal toodetud lamp Panthella

Foto: <https://futureantiques.eu/panthella-table-lamp-by-verner-panton-for-louis-poulsen-1970s/>

L 2.1. Tehase Estoplast toodangu näidis

Foto: Rahvusarhiivi meediateek, Pavel Kuznetsov, 1973

Lisa 3. Verner Pantoni ja Estoplasti laelambi võrdlus

L 3.1 Verner Pantoni *Flowerpot*.

Foto: <https://www.lauritz.com/en/panton-flowerpot/a3888/10/0/>

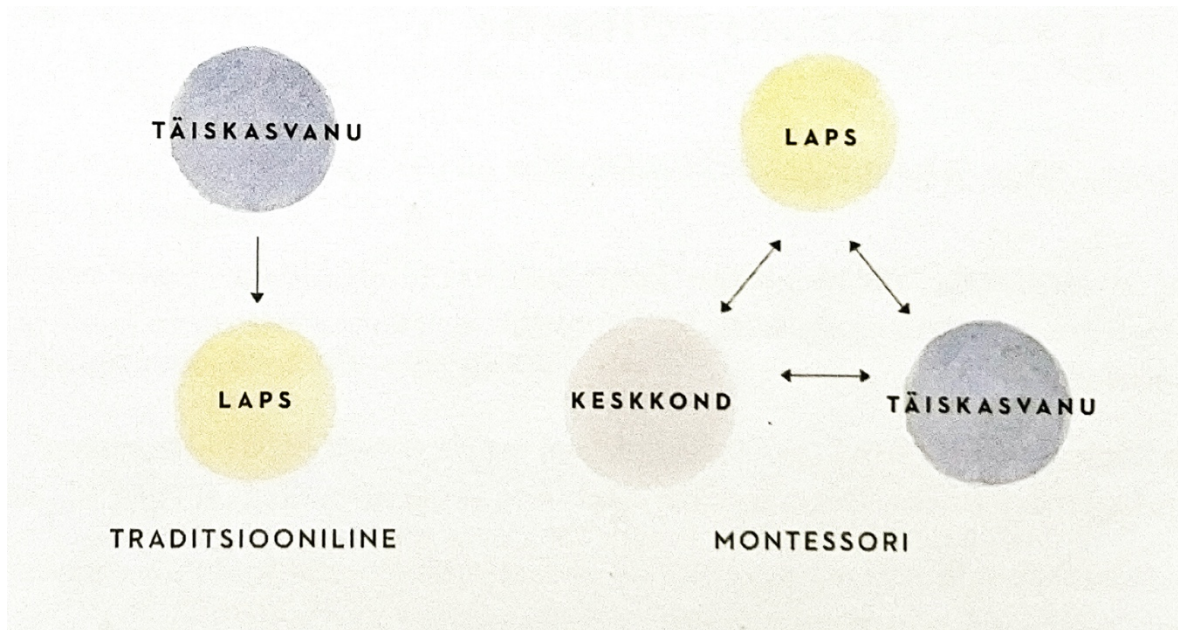
L.3.2 Estoplasti laelamp

Foto: <https://www.idla.ee/toode/retro-stiilis-laelamp/>

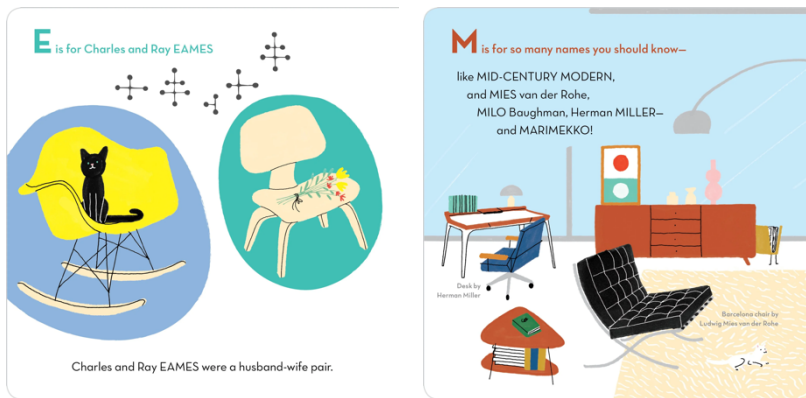
Lisa 4. Kaader filmist „Made in Estonia“ (1969) Eesti Televisioon

Lisa 5. Joonis raamatust „Montessori väikelaps“, Simone Davies

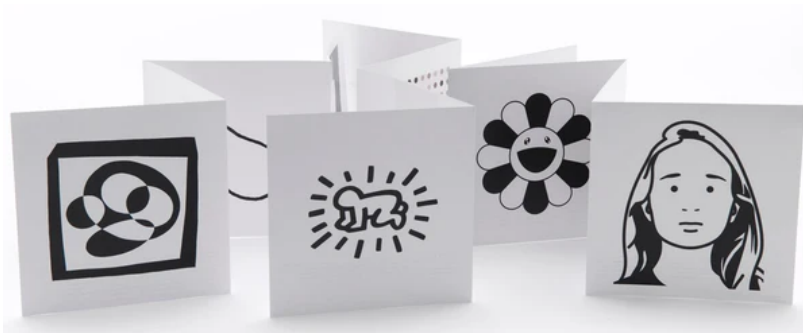

Lisa 6. Näiteid analoogsetest raamatutest

Lisa 6.1. Leheküljed pappraamatust „Baby’s First Eames“, Julie Merberg

Fotod: <https://hauslondon.com/products/babys-first-eames-by-downtown-bookworks>

Lisa 6.2. Leheküljed pappraamatust „Art for Baby“, Yana Peel

Foto: <https://petitloulou.com/blogs/petit-loulou-blog/book-review-art-for-baby>

Lisa 6.3. Leheküljed raamatust „Design for Children: Play, Ride, Learn, Eat, Create, Sit, Sleep“, Kimberlie Birks

Foto: <https://www.phaidon.com/store/design/design-for-children-play-ride-learn-eat-create-sit-sleep-9780714875194/>

Lisa 7. Kuvatõmmiseid sihtgrupi küsitlusest

Väikelapse raamatu sihtgrupi uuring

Küsitlus on suunatud inimestele, kes on väikelaste raamatute ostjad ning selle eesmärk on koguda informatsiooni Eesti disainiklassika teemalise pappraamatu väljaandmiseks.

Kusimustikule vastamine on anonüümne ning võtab aega kuni 5 minutit. Kõikidele küsimustele vastamine pole kohustuslik (nõutud ainult tärniga märgitud väljad).

Aitäh, et panustad enda aega küsimustikule vastamiseks, sinu vastustest on palju abi!

kristinvaher@gmail.com [Switch account](#)

Not shared

* Indicates required question

Kellele ostad väikelaste raamatuid?

- Enda lapsele
- Sugulasele (lapselapsele, õele, vennale jt.)
- Kingituseks kellegi teise lapsele
- Tulevasele lapsele
- Other: _____

Mis vanuses on laps(ed), kellele ostad pildi-või pappraamatuid? *

- alla aastane
- 1-aastane
- 2-aastane
- 3-aastane
- 4-aastane
- 5-aastane
- 5+

Millistest kohtadest ostad lasteraamatuid enim? *

- Rahva Raamatust
- Apollo raamatupoest
- supermarketitest (Rimi, Coop, Maxima, Selver jt.)
- veebipoodidest
- muuseumipoodidest
- kirjastuste esinduspoodidest
- järelturult / antikvariaatidest

Kuidas oled rahul väikelaste pappraamatute kvaliteediga? *

- Raamatud püsivad heas seisukorras kaua
- Jään neutraalseks / Ei oska sellele tähelepanu pöörata
- Raamatud kipuvad lapse kasutuses kiirelt lagunema

Palun too mõni näide kvaliteetsest või ebakvaliteetsest lasteraamatust (vastamine pole kohustuslik):

Your answer

Kui palju lisab sinu jaoks väärtust väikelapsele suunatud raamatu puhul hariduslik sisu?

- Ostan sellist raamatut meelsamini
- Jään neutraalseks
- Ei pea seda väikelapse puhul oluliseks

Kui palju lisab sinu jaoks väärtust väikelapsele suunatud raamatu puhul esteetiline välimus?

- Ostan sellist raamatut meelsamini
- Jään neutraalseks
- Ei pea seda väikelapse puhul oluliseks

Palun märgi altoodud variantidest atraktiivseimad märksõnad *
väikelaste raamatu puhul:

- Esteetiline välimus
- Kultuurne sisu
- Montessori meetodid
- Kvaliteet / Vastupidavus
- Üldhariduslik sisu

Kuidas oled rahul Montessori meetodeid järgivate väikelaste raamatute pakkumisega turul? *

- Ei ole rahul, võiks olla rohkem
- Jään neutraalseks, kuid tunnen teema vastu huvi
- Jään neutraalseks ning ei huvitu
- Olen rahul, valik on piisavalt lai

Kui palju oleksid nõus maksma laste disainraamatu eest? *

- kuni 10 eurot
- kuni 15 eurot
- kuni 20 eurot
- kuni 25 eurot

Palun sisesta enda vanus:

- <20
- 20-24
- 25-29
- 30-34
- 35-39
- 40-44
- 45-49
- 50-54
- 55-59
- >60

Palun märgi enda sugu:

- mees
- naine

Lisa 8. Meeleolutahvel

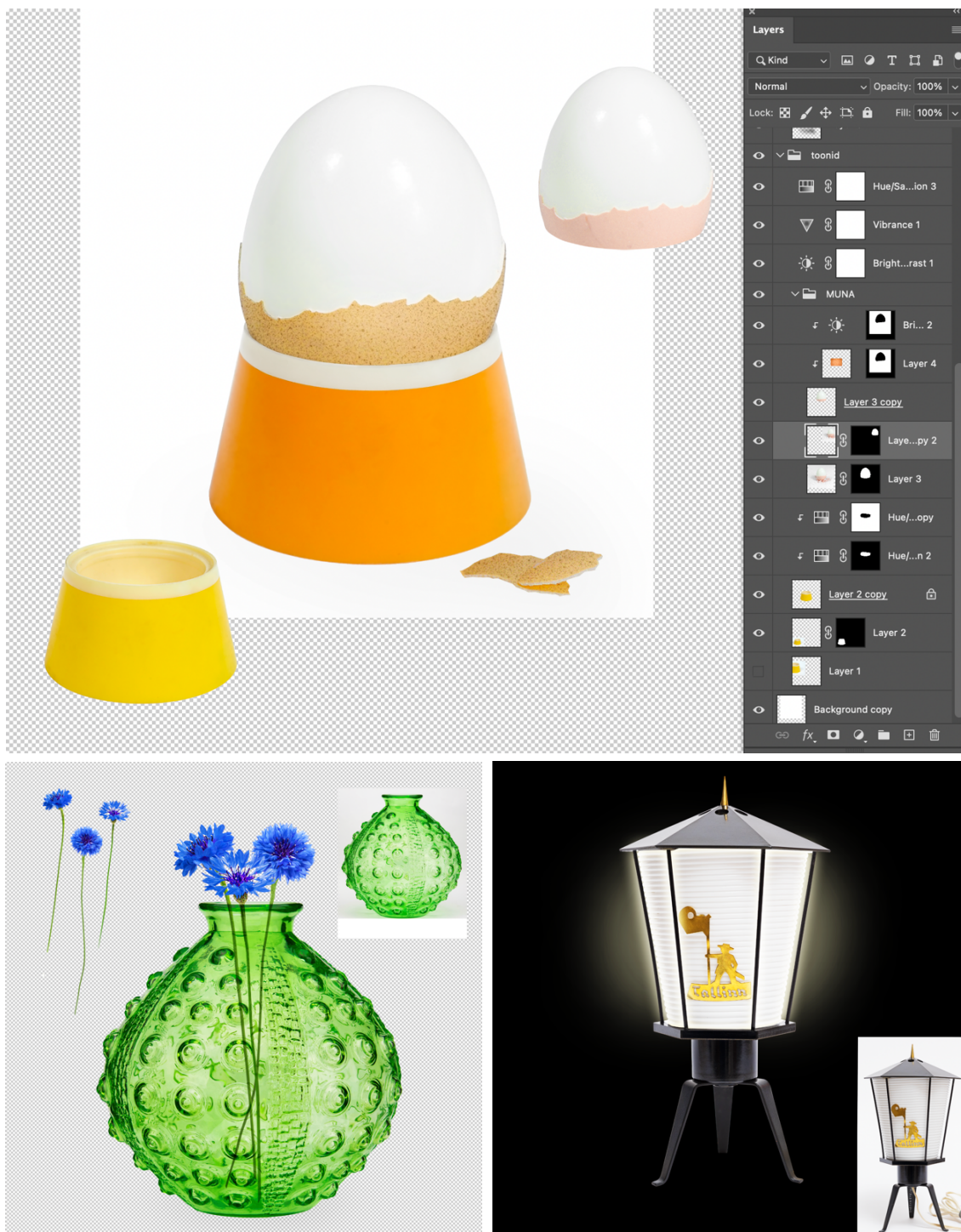
Lisa 9. Näide pappraamatust „Muna“, Julius Oro

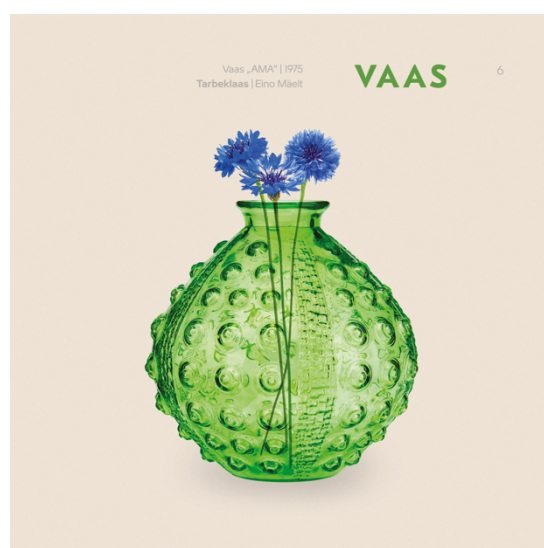
Neli aastat väikelapse käes kasutada olnud raamat.

Lõputöö autori foto

Lisa 10. Näiteid fotomontaažist

Lisa 11. Näiteid raamatu sisu kujundusest

Lisa 12. Kasutatud kirjatüübid

GT Eesti Text Bold

EESTI DISAINIKLASSIKA MAIMIKUTELE

GT Eesti Text Light

4ROOM on Estoplasti järeltulija

Aino regular / **Aino Bold**

Elektriradiaator „Termo-2“ | 1974

Volta tehas | Bruno Tomberg

Lisa 13. „Eesti disainiklassika maimikutele“ prototüübid

